

TUKEA VANHEMMUUTEEN HUOSTAANOTON JÄLKEEN
Vanhempien kokemuksia Hope-palvelun asiakkuudesta

Marika Hätälä

Sinipii Pickett

Opinnäytetyö, kevät 2014

Diakonia ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

Sosionomi (AMK)+

Diakonisen sosiaalityön suun-
tautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Hätälä, Marika ja Pickett, Sinipii. Tukea vanhemmuuteen huostaanoton jälkeen. Vanhempien kokemuksia Hope-palvelun asiakkuudesta. Oulu, kevät 2014, 60 s., 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma sosionomi (AMK) / Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi-diakoni (AMK).

Opinnäytetyö oli työelämälähtöinen ja se tuotettiin Oulun Diakonissalaitoksen tarjoamalle Hope-palvelulle. Hope-palvelu antaa tukea vanhemmille, joiden lapsi on joko huostaan otettu tai huostaanotto on vakava uhka. Opinnäytetyön tarkoitus oli kuvailla asiakkaiden saamaa palvelua Hope-palvelusta. Tavoitteena oli tuottaa tietoa Hope-palvelun kehittämiseksi.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena ja aineisto kerättiin teemahaastattelulla marras–joulukuussa 2013. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Haastatteluiden perusteella päädyttiin seuraaviin johtopäätöksiin; Tutkimukseen osallistuneet kokivat Hope-palvelun asiakkuuden erittäin positiiviseksi ja voimaannuttavaksi. Lisäksi asiakkuus antoi tunteen oman elämän tärkeydestä sekä vanhemmuuden jatkumisesta huostaanoton jälkeen. Tutkimukseen osallistuneet kokivat suljetussa ryhmässä tulleen autetuiksi ja tuetuiksi. Ryhmän sisältö oli yhtä aikaa antoisa sekä raskas mutta siitä huolimatta voimaannuttava.

Jatkotutkimushaasteiksi esitämme seuraavaa: ensitieto Hope-palvelusta olisi annettava riittävän ajoissa mahdollisille tuleville asiakkaille.

Asiasanat: lastensuojelu, syntymävanhempi, huostaanotto, vanhemmuuden tukeminen, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Hätälä, Marika and Pickett, Sinipii. Hope-service: Supporting parenthood after the child has entered social services. Parents' experiences with Hope-service during customership. Oulu, Spring 2014, 60 pages., 2 appendices. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services / Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor in Social Services.

This thesis was produced for Hope-service that is a part of Oulu Diaconess Institute, Finland. Hope-service gives support to the parents whose child has either been taken or is at serious risk of being taken into custody by social services. The purpose of this thesis was to describe the customers' experiences with Hope-service. The aim was to produce information for Hope-service to further develop their services.

This thesis was made as a qualitative research. The material was collected by interviewing the customers of Hope-service during November and December of 2013. The material was analyzed by using inductive content analysis.

It was found out that customership with Hope-service, and the support given by its employers, gave Hope-service customers courage during meetings with social services. It was also found out that Hope-service supported the parents overall well-being by activating them with different activities. Hope-services' new work method, where birthparents and foster parents would meet, received support from almost everyone who was a part of this research. A closed-up group was experienced to be very important. However, its timing and length got contrasting opinions.

Future research challenge: information about Hope-service should be given early enough to the future possible customers.

Key words: child welfare, birthparent, custody, support of the parenthood, qualitative research

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	VANHEMMUUS JA HUOSTAANOTON VAIKUTUKSET PERHEESEEN	8
2.1	Vanhemmuus.....	8
2.2	Psykologinen vanhemmuus	10
2.3	Biologinen vanhemmuus ja perhe.....	11
2.4	Huostaanotto ja lapsen sijoittaminen	12
2.5	Termistöä.....	13
2.6	Diakoniatyö osana perheen tukemisessa	14
2.7	Huostaanoton vaikutukset perheeseen ja vanhemmuuteen	15
2.8	Jaettu vanhemmuus	17
3	TARKOITUS, TAVOITTEET JA KYSYMYKSET	19
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	20
4.1	Oulun Diakonissalaitos ja Hope-palvelu.....	20
4.2	Aiemmat tutkimukset.....	22
4.3	Asiakasleikkaus	23
4.4	Toteutus.....	25
4.5	Kvalitatiivinen tutkimus.....	26
4.6	Aineiston hankinta ja kohderyhmän kuvaus.....	27
4.7	Teemahaastattelu	28
4.8	Aineiston analysointi	31
5	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	35
5.1	Asiakkuus	36
5.2	Suljettu ryhmä.....	40
5.3	Kehittämisideat	45
6	TUTKIMUKSEN EETTISYYS.....	46
7	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS.....	49
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSHAASTEET	50
9	POHDINTA	51

9.1	Pohdintaa opinnäytetyön johtopäätöksistä ja tuloksista.....	51
9.2	Opinnäytetyön suhde aiempiin tutkimuksiin.....	52
	LÄHTEET.....	55
	LIITE 1: ENNAKKOKYSELY	59
	LIITE 2: TEEMAHAASTATTELU.....	60

1 JOHDANTO

Olemme sosiaalialan koulutusohjelman opiskelijoita joista toinen opiskelee myös diakoniatyöntekijän virkakelpoisuuden antavan koulutusohjelman. Teimme opinnäytetyömme Hope-palvelulle, joka tarjoaa viranomaisroolista vapaata tukea perheille jotka ovat kokeneet huostaanoton, perheille joissa lapsi on ollut väliaikaisesti sijoitettuna tai perheille, joilla on vakava huostaanoton uhka.

Huostaanotto on viimesijainen lastensuojelutyön keino turvata lapsen kasvu ja kehitys. Huostaanottoon ja sijaishuoltoon turvaudutaan vain, mikäli kodin olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen uhkaavat vaarantaa lapsen kehityksen tai terveyden. Huostaanottoon ryhdyttäessä kaikki avohuollon tukitoimet tulee olla jo käytettynä ja lapsen kannalta tulee olla varmistettuna se, että huostaanotto on paras keino. Vanhempien kannalta pitää olla varma, että kaikki tukitoimet on jo tehty. Hyvässä huostaanotossa lapsen ja vanhempien mielipiteet, toiveet ja kulttuuritausta on otettu huomioon. (Lastensuojelun käsikirja 2013.)

Lapsen huostaanotto aiheuttaa aina kriisin sekä lapselle että vanhemmalle ja molemmat osapuolet tarvitsevat tukea tällaisessa elämänvaiheessa. Vanhemmat ovat usein jääneet yksin tai heidän saamansa tuki on ollut riittämätöntä. Vanhempien tuen tarpeita on alettu tiedostaa viimeisen kymmenen vuoden aikana yhä paremmin eri tahoilla. Hope-palvelu on Oulun Diakonissalaitoksen, josta jatkossa käytämme nimitystä ODL, alainen palvelu. Hope-nimi on johdettavissa kahdesta asiasta: kirjainyhdistelmä tulee lauseesta ”huostaanottouhan alaisten perheiden tukimallin kehittäminen”, sekä ”hope” tarkoittaa myös englanniksi toivoa. Osaltaan tämä kuvastaa Hope-palvelun toimintafilosofiaa, mikä on pitkälle kriisiytyneiden perheiden kanssa tehtävää työtä, jonka avulla pyritään palauttamaan perheen usko omiin kykyihinsä, ja näin ollen luomaan toivo paremmasta tulevaisuudesta. (Hope loppuraportti 2010, 7; Kivinen, Hägglund, Söderholm & Kujala 2012, 7.)

Lähtökohtainen ajatus oli, että haluamme tehdä opinnäytetyömme lasten laiminlyönteihin liittyviin asioihin. Molempia kiinnostaa työskentely apua tarvitsevien vanhempien kanssa. Saimme hyvää kokemusta ja uusia näkökulmia tulevaisuuden ammattiin opinnäytetyömme kautta. Tuomme tutkimuksessamme myös esiin, mitkä ovat diakonin mahdollisuudet ja käymme läpi hengellistä työtä lastensuojelun piirissä. Toteutimme opinnäytetyön kvalitatiivisella tutkimuksella.

Opinnäytetyössämme käytämme biologisesta vanhemmasta käsitettä syntymävanhempi, koska he itse haluavat tulla kutsutuksi tällä käsitteellä. Biologinen vanhemmuus käsitettä olemme kuitenkin käyttäneet työn viitekehyksessä, jotta psykologinen vanhemmuus ja perhe-käsitteet tulevat paremmin ymmärretyiksi.

2 VANHEMMUUS JA HUOSTAANOTON VAIKUTUKSET PERHEESEEN

2.1 Vanhemmuus

Vanhemmuutta ei ole helppo hahmottaa, sillä se esiintyy hyvin moninaisena nykyään meidän kulttuurissamme. Perinteinen roolijako isän ja äidin rooleihin ei enää nykypäivänä välttämättä ole se ainoa, sillä tänä päivänä puhutaan myös päävanhemmasta, sivuvanhemmasta sekä läheisvanhemmasta ja etävanhemmasta. Erilaisuus ja samanlaisuus vanhempien välillä voi olla joko hyödyllistä tai haitallista lapselle. Tärkeää on, että vanhemmat pystyvät yhteistyöhön sekä osoittamaan kunnioitusta toisilleen. Olennaista on se, millä tavoin vanhemmuus toimii tai toimiiko ollenkaan. Vanhemmuus pohjautuu omiin elämäkokemuksiin, ja vanhemmuuden mallia on voinut saada muiltakin kuin biologisilta vanhemmilta. (Wahlbeck, 2007.)

Vanhemman ja lapsen suhdetta tulisi tukea ja sen arvo on tunnistettava. Tätä suhdetta tulee eheyttää ja vahvistaa, jotta suhde toimisi ja olisi elämää eteenpäin kannatteleva. Vanhemmuudessa ei tarvitse tavoitella täydellisyyttä, vaan riittävän hyvä vanhemmuus riittää. Hyvää vanhemmuutta on, että vanhempi rakastaa lastaan, haluaa tukea ja auttaa häntä kasvamaan. Tärkeää on myös, että vanhempi kykenee asettamaan lapsen tarpeet omiensa edelle, käyttämään voimavarojansa lapsen huolenpitoon ja turvan antamiseen sekä rajojen asettamiseen ja lohduttamiseen silloinkin kun voimavarat ovat vähissä. Vanhemmuus on joukko erilaisia rooleja ja olemisen tapoja, jotka arvottuvat ja normittuvat kulttuurisessakin ajassa ja erilaisissa elämäntilanteissa. Vanhemmuuden monimuotoisuus ja muuttuvuus haastavat vanhemmat jatkuvaan prosessiin oman vanhemmuutensa kanssa. Vanhemmuus ei ole enää selkeä kulttuurinen rooli isän ja äidin välillä. Se on muotoutunut yhä enemmän neuvotellen tuotetuksi käytännöksi, jossa vanhemmuutta raamittavat joko keskenään tehdyt tai ulkopuolisen vahvistamat sopimukset. (Pitkänen 2011, 19 8; Mattila 2011, 55–56.)

Vanhemmuuden määrittely pelkkien velvollisuuksien kautta voi näkyä rajoina, joista ovat kadonneet unelmat vanhemmuudesta. Millä tavoin vanhempia voitaisiin motivoida parempaan vanhemmuuteen? Onnistuuko se ainoastaan velvollisuuksia korostamalla? Sanonta: ”isän ja äidin suhde on lapsen koti”, on hyvää tarkoittava, mutta joissakin tapauksissa se on vääristänyt tarkoituksensa. Parisuhde on noussut vanhemmuutta tärkeämmäksi. Lapsille elintärkeää on vanhempien hoiva ja ravitseva huomio. (Hermanson & Martsola 2006, 148–149.) Koivukankaan (2002) mukaan perheissä on läsnä kiire, sekä ajankäytön rajaamisen ongelma. Aikaa tulisi olla perheelle, parisuhteelle, työlle ja lapsille. Ajankäyttö on muuttunut viimeisten vuosien aikana. Aika, jonka tulisi jäädä perheelle tunnesiteiden rakentumiseen ja vahvistumiseen, kuluu lähinnä eri harrastusten parissa kulkemiseen.

Mirja Sinkkonen (2001 b) kirjoittaa, että Bowlbyn hahmotteleman kiintymyssuhdeteorian mukaan ihmisillä on taipumus rakentaa voimakas tunneside toiseen ihmiseen. Kiintymyssuhdeteoria kuvastaa etäisyyttä ja muutoksia kahden ihmisen välillä. Lapsella on syntyessään tarve kiinnittyä hoitajaansa, koska se on hänelle elinehto. Lisäksi se vastaa vauvan ja lapsen turvallisuudentarpeeseen. Vauva ja lapsi tarvitsevat häntä päivittäin hoitavan aikuisen. Lapsella ei ole mahdollisuutta valita tässä tilanteessa. Aktiivinen kiinnittyminen tapahtuu siihen henkilöön, joka on saatavilla. Väliä ei ole sillä, onko aikuinen etäinen, laiminlyövä tai vihamielinen. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän hän tarvitsee vanhempiaan turvallisuuden tunteen ylläpitämiseksi.

Lapsen kehitystä tukee monella alueella turvallisesti rakentuva kiintymyssuhde. Se vaikuttaa muun muassa sosiaalisiin ja kielellisiin taitoihin, itseluottamukseen ja empatiaan muita ihmisiä kohtaan. Lisäksi se toimii lapsen kognitiivisen kehityksen pohjana. Lapsen tärkein kehitystehtävä on luoda kiintymyssuhde tärkeään aikuiseen. (Hughes 2011, 20; Keltikangas-Järvinen 2012, 26.)

Vanhemmalle itselleen on tuskallista huomata, että hän saattaa käyttäytyä hyvinkin lapsellisesti valtataistelussa lapsensa kanssa. Vaikka vanhempi kantaisikin vastuunsa, hän pitää sitä toisinaan raskaana taakkana. Isän ja äidin on perheessä pidettävä langat käsissään ja huolehdittava perusasioista, kuten esi-

merkiksi siitä, että jääkaapissa on ruokaa, rahat riittävät, lapset saavat sopivia vaatteita kasvaessaan ja sairastunut lapsi saadaan lääkäriin. Vanhemmuuteen liittyy olennaisesti paljon tilanteiden hallintaa ja kontrolloimista. (Alaja 2007, 71–72.)

2.2 Psykologinen vanhemmuus

Manninen (2001) määrittelee psykologisen vanhemmuuden seuraavasti: biologinen vanhemmuus syntyy synnyttämisen tai siittämisen perusteella, ja sosiaalista vanhemmuutta toteuttaa se henkilö jonka luona lapsi asuu ja elää. Se henkilö, jonka lapsi tarvitsee kiintyäkseen ja samaistuaakseen, on psykologinen vanhempi.

Psykoanalyttisen teoriaan pohjaavat näkemyksensä Goldstein, Freud ja Solnit. Heidän näkemyksensä mukaan lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen vaikuttaa vastasyntyneen lapsen kyvyttömyys vastata itsestään. Vanhemman kantaessa vastuunsa lapsen hengissä pysymiseksi, vanhemman ja lapsen välinen side muuttuu molemminpuoliseksi kiintymykseksi. Biologisen äidin ja syntymättömän lapsen välisen suhteen ajatellaan kehittyvän jo raskausajasta. Psykologiseen suhteeseen vaikuttaa se, millä tavoin lasta hoidetaan sekä kuinka hänen psykologiset ja fyysiset perustarpeensa täytetään. Tunnetason ollessa hoidettaessa mukana merkitsee fyysinen hoitaminen myös psykologista vuorovaikutusta. Nämä ovat ensimmäiset kiintymyksen tunteet, joiden pohjalle lapsen kaikki tunnesuhteet tulevaisuudessa kehittyvät. (Valkonen 1995, 5–6; Suomen Uusperheiden Liitto ry 2014.)

Se henkilö, joka sitoutuu vastaamaan lapsen tarpeisiin, muodostuu psykologiseksi vanhemmaksi. Psykologisen vanhemmuuden perustana on päivittäin tapahtuva kanssakäyminen, läheisyys sekä yhteiset kokemukset. Vanhemmuuden syventyessä psykologiseksi vanhemmuudeksi on havaittavissa kolme vaihetta: 1) vuorovaikutus lapsen kanssa paranee 2) luottamuksen syntyminen lapsen koetellessa jatkuvasti uutta aikuista elämässään nähdäkseen uuden aikuisen luotettavuuden ja 3) kiintymyssuhteiden vähittäisen muodostumisen.

Psykologisessa vanhemmuudessa verisiteellä ei ole merkitystä, vaan siinä roolissa pystyy toimimaan kuka tahansa aikuinen, joka kantaa vastuun lapsesta. Fyysinen vanhemmuus on merkityksellistä biologiselle vanhemmalle, ja usein myönteinen suhde lapseen muodostuu luonnollisesti. Lapsen kiintymyksen muodostumiselle ei biologisilla siteillä ole niin suurta vaikutusta. Lapsen kiintymys pohjautuu jokapäiväiseen kanssakäymiseen ja huolenpitoon. (Valkonen 1995, 5–7; Suomen Uusperheiden Liitto ry 2014.)

Lapsen ensimmäisinä elinvuosina tunne-elämän ja kiintymyssuhteiden kehittyminen on erityisen herkkää ja haavoittuvaa. Lapsi tarvitsee ympärilleen pysyvyyttä ja jatkuvuutta. Vanhempia tulisi opastaa vastaamaan lapsensa kehityksellisiin, emotionaalisiin ja fyysisiin tarpeisiin. Syntymävanhempien ollessa kykenemättömiä tarjoamaan lapselleen jatkuvaa huolenpitoa on yhteiskunnan puututtava tilanteeseen. Mikäli syntymävanhemmat laiminlyövät lastensa tarpeita, on lasta vähiten vahingoittava vaihtoehto sijoittaa hänet mahdollisimman pian ja pysyvästi sellaisten aikuisten luo, joilla on rakkauden ja huolenpidon perusteella mahdollista tulla lapsen psykologiseksi vanhemmiksi. Goldstein, Freud & Solnit pitävät käsitettä ”vähemmän vahingoittava” parempana kuin ”lapsen etu”. Heidän mielestään huostaanottoa harkittaessa lapsi on jo olosuhteiden uhri ja lapsen etu on menetetty silloin, kun hän menettää suhteen alkuperäisiin vanhempiinsa. (Valkonen 1995, 7.)

Lapselle, jonka kiintymyssuhteet ovat vaurioituneet, annetaan kuitenkin mahdollisuus luoda uusia pysyviä ja turvallisia tunnesuhteita silloin, kun puhutaan lasta vähiten vahingoittavasta sijoituksesta. Suomen laissa syntymävanhemmille annetaan mahdollisuus korjata tilanne niin, että he saisivat huostaanotetun lapsensa takaisin jossain vaiheessa. Tietyissä tapauksissa tällainen toiminta on paras ratkaisu lapsen kannalta. (Kalland 2011, 209.)

2.3 Biologinen vanhemmuus ja perhe

Perhettä pidetään usein luonnollisena ja itsestään selvänä asiana, joka on kulttuuristen ja myös yhteiskunnallisten prosessien tuote. Yksilöille tärkeät lähisuh-

teet nivoutuvat perhe-käsitteen sisälle. Lapsiperheissä tärkeään asemaan nousevat usein lapsen ja vanhemman välinen suhde tai suhteet. Lapsiperheiden arki julkisessa puheessa on sekä kiinnostuksen että huolen kohteena, sillä huolta kannetaan vanhemmuuden katoamisesta, kiireestä, väsymisestä ja vanhempien uusavuttomuudesta sekä kasvun rajojen asettamisen vaikeuksista. Ongelmat heijastuvat perheissä, lasten ja nuorten keskuudessa pahana olona, turvattomuutena ja huono-osaisuuden lisääntymisenä. (Pitkänen 2011, 17–18.)

Perheen ja kodin tulisi olla jokaiselle perheen jäsenelle turvapaikka, jossa saisi rauhassa olla oma itsensä. Kun kotiin liitetään pelko, huoli ja arvaamattomuus, on se kuluttavaa kaikille perheenjäsenille. Mikäli perhe kohtaa uuden tilanteen, joka tulee yllättäen ja pyytämättä, joutuu perhe sokkitilaan. Perheenjäsenet saattavat reagoida stressaavaan tilanteeseen eriaikaisesti ja eri tavoin. Vanhempien tapa suhtautua uuteen tilanteeseen välittyy lapsiinkin, ja he suhtautuvat asiaan usein vanhempiensa tavoin. Perheiden vähäinen tunteiden ilmaiseminen, lapsen sairauden tai vamman vaikutus perheeseen, vanhempien parisuhteen toimimattomuus, äidin stressitaso tai äidin tyytymättömyys saamaansa sosiaaliseen tukeen vaikuttavat lasten tilanteeseen sopeutumiseen negatiivisesti. (Kaulio & Uotila 2009, 117–118.)

2.4 Huostaanotto ja lapsen sijoittaminen

Vuonna 2012 huostassa oli 10 657 lasta, mikä on sama määrä kuin edellisenä vuonna. Uusia huostaanottoja tehtiin 143 vähemmän kuin vuonna 2011. Kiireelliset sijoitukset ovat kasvaneet vuodesta 2005 lähtien, mutta kasvu on nyt hidastunut. Vuonna 2012 kiireellisesti sijoitettiin 3 944 lasta mikä oli 1,5 % enemmän kuin vuonna 2011. Sijoitettuna oli kaikkiaan 17 830 lasta ja nuorta. Sijoitettuna olleiden määrä kasvoi 1,6 %. Puolet huostassa olleista lapsista oli sijoitettu sijaisperheisiin, sukulais- ja läheisperheitä näistä oli 11 %. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

Huostaanotto on lastensuojelutyön viimesijaisin keino turvata lapsen kasvu ja kehitys. Se on toimenpide, jossa puututaan voimakkaasti lapsen perustuslaissa

säädettyihin oikeuksiin. Huostaanottoon ja sijaishuoltoon turvaudutaan vain, jos kodin olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen uhkaavat vaarantaa vakavasti lapsen terveyttä tai kehitystä. Lisäksi huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimet eivät ole olleet mahdollisia, sopivia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. On myös arvioitava, että sijaishuolto on lapsen edun mukaista. (Sosiaaliportti 2013; Lastensuojelulaki 2007.)

Huostaanottotilanteissa asiasta neuvotellaan tiiviisti lapsen, hänen vanhempinsa ja huoltajiensa kanssa. Ennen huostaanottoon ryhtymistä tulee lapsen ja perheen tilannetta arvioida monipuolisesti. Ensisijaisesti on pyrittävä siihen, että lapsi voisi asua vanhempiensa luona. Lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen toimesta huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Lapsen vaarantaessa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään vaarantaa kehitystään ja terveyttään, on sosiaalihuollon puututtava tilanteeseen. (Sosiaaliportti 2013)

Lasta sijoitettaessa on tarkistettava lapsen lähi- ja sukulaisverkosto, jotta saadaan selville, voiko lapsen sijoittaa jo ennalta tuttuun perheeseen tai voiko verkosto muulla tavoin tukea lasta. Selvittäminen voidaan jättää tekemättä, mikäli sitä perustellusti tai kiireellisyyden vuoksi ei voida tehdä. (Lastensuojelulaki 2007.)

2.5 Termistöä

Vuonna 1992 otettiin käyttöön perhehoitaja-nimike, jolloin samaan aikaan syntyi perhehoitajalaki. Henkilöt jotka hoitavat omassa kodissaan joko huostaan otettuja tai avohuollon tukitoimen perusteella sijoitettuja lapsia ja nuoria, ovat nimikkeeltään **perhehoitajia**, mutta heistä käytetään nimitystä **sijaisvanhemp**i. Mikäli lapsi tai nuori sijoitetaan sukulaisperheeseen, on kyse **sukulaissijaisvanhemmuudesta**. Sijaisvanhemmillä ei ole juridista oikeutta lapsen huoltajuuteen.

Sijaisperheet ovat tavallisia perheitä, joissa esimerkiksi lomat vietetään yhdessä sijoitettujen lasten kanssa. Yhteen sijaisperheeseen voidaan sijoittaa kerrallaan korkeintaan neljä lasta. Lisäksi sijaisvanhemmalla tulee olla halu ja kyky tukea lapsen ja hänen syntymäsukunsa suhteita. Perhehoitajilla ei ole työsopimusta kuntaan, vaan he tekevät yhteistyötä toimeksiantosopimuksella kunnan kanssa. **Ammatillisista perhehoitajista** puhutaan silloin, kun sijaisvanhemmat tekevät perhehoitoa päätyökseen. Perhehoitajat saavat työstään palkkion, joka määritellään yksilökohtaisesti. (Ketola 2008, 18–19; Heino 2001, 5–6; Laurila 2003, 38.)

Puhuttaessa **ammattillisesta perhekodista** tai **ammattillisen perhekodin vanhemmista**, tarkoitetaan tällöin perhekoteja, jotka toimivat lääninhallituksen luvalla ja tekevät kuntien kanssa ostopalvelusopimuksen. Ammatillisiin perhekoiteihin palkataan vanhempien lisäksi ulkopuolista työvoimaa. **Laitokset** ovat kunnallisia, yksityisiä yrityksiä tai yhdistyspohjaisia ja ne toimivat lääninhallituksen myöntämällä luvilla. (Ketola 2008, 19.)

2.6 Diakoniatyö osana perheen tukemisessa

Kirkon perhetyö lähtee perhettä korostavasta arvojärjestyksestä, jolla on raamatullinen perusta. Perheet ja suvut olivat Vanhan Testamentin maailmassa yhteiskunnan perusta. Kristillisen seurakunnan perustan Uuden Testamentin puolella muodostivat perhe ja koti. Sanoma, joka nousee Raamatusta on se, että elämän tärkeimmät asiat toteutuvat perheissä. Vanhemmilla on vastuu hoitaa parisuhdettaan ja kasvattaa lapset elämän perusarvoja toteuttaen, mutta yhteiskunta tukee ja auttaa perheitä näissä elämän osissa vanhempien rinnalla. (Kuu-la 2002, 26; Aronen 2008, 10.)

Laaja-alainen perhetyö on yksi työmuoto, jolla kirkko tulee lähelle ihmisten elämää jalkautumalla ihmisten keskelle ottaen huomioon perheiden ja kotien elämänrytmit sekä arkipäivän esiin tuomat kasvun haasteet. Tavoitteena seurakunnalla on kokonaisvaltainen perhetyö. Perinteinen perhetyö diakonian piirissä

on kohdistunut perheen aikuisiin ja välillisesti lapsiin. (Kantola 2002, 5; Nummela 2007, 320; Aronen 2008, 13.)

Yksi keskeisistä kolmannen sektorin toimijoista on seurakunta. Seurakuntien lapsi- ja perhetyö sekä diakoniatyö toimivat yhteistyössä lastensuojelun perhetyön kanssa. Seurakuntien perheleirit ja perhekerhot ovat perheitä tukevaa toimintaa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 70.)

Seurakuntien työntekijät kohtaavat vuosittain useita tuhansia perheitä. Syrjäytyminen perheiden, lasten ja nuorten keskuudessa huolestuttaa kirkkoa. Yhteistyö seurakunnan eri työmuotojen sisällä ja muiden perheiden parissa työskentelevien kesken nähdään välttämättömänä. Tärkeä osa seurakunnan tekemästä lastensuojelutyöstä on varhainen tukeminen. Tuen antaminen on hyvin monimuotoista. Ongelmien kasvaessa suuremmiksi moniammatillinen yhteistyö tulee tärkeäksi, jotta perhe ja lapsi saisivat asianmukaista ja oikeaa apua. (Aronen 2008, 19–20.) Lapsiperheiden ahdinko näkyy diakoniatyössä yhä kasvavassa määrin. Taloudellisessa ahdingossa elää yhä useampi perhe ja tällaiset ongelmat saattavat aiheuttaa perheissä avioeroja ja mielenterveysongelmia. Seurakunnissa olisi tärkeää toimia moniammatillisesti eri työmuotojen kesken, koska perheet tarvitsevat paljon erilaista tukea. (Nummela 2007, 318; Aronen 2008, 22.) On syytä kuitenkin muistaa, että diakonia ei ole sosiaalityötä, vaan sen omaleimaisuus nousee kirkon olemuksesta sekä Jeesuksen antaman lähimmäisenrakkauden esimerkistä (Marjanen 2007, 53; Aronen 2008, 22).

2.7 Huostaanoton vaikutukset perheeseen ja vanhemmuuteen

Huostaanoton kohdistuessa perheeseen heijastuu siihen lastensuojeluinstituuti-
on vaikutukset. Nämä määrittelevät perhesuhteiden ja arjen rakentumiselle uudet lähtökohdat. Lastensuojelu- ja perheinstituutioiden välillä on eroavaisuuksia ja niiden välillä voidaan nähdä ristiriitaisia toimintaperiaatteita. Perheinstituuti-
ossa korostuu rajat ja kiinteys, kun taas lastensuojeluinstituutiolla on valtuudet ja oikeudet avata perhe. Tämän jälkeen lasta tarkastellaan yksilönä sekä perheen jäsenenä. Lastensuojelun tullessa siihen tulokseen, että lapsi on sijoitetta-

va, voi lastensuojeluinterventio kuvautua perheen särkymisenä. Tämä rikkoo kulttuurissa ja yhteiskunnassamme vallitsevaa perusolettamusta perheestä. Huostaanoton tapahtuessa perhesuhteet muuttuvat. Jokaisen perheenjäsenen identiteetti muokkautuu lapsen ja aikuisen näkökulmista uudelleen. (Pitkänen 2011, 18.) Lapset rakastavat vanhempiaan huolimatta siitä, minkälaisia vanhempia vanhemmat ovat olleet. Huostaanottilanteessakin lapsi pyrkii puolustamaan vanhempiaan. (Nevalainen 2005, 137–138.)

Tuovinen-Kakon tekemän tutkimuksen mukaan vanhemmat olisivat halukkaita tekemään yhteistyötä lapsen sijoituksen jälkeen viranomaisten kanssa enemmän kuin siihen on annettu mahdollisuutta. Useimmiten äidit, jotka ovat kokeneet huostaanoton tuntevat, että he ovat epäonnistuneet äitiydessään ja ovat siitä häpeissään, mutta heitä olisi hyvä muistuttaa ja rohkaista siitä, että äitiys jatkuu huostaanoton jälkeenkin. Monet kuitenkin kokevat menettäneensä elämänsisältönsä ja tuntevat, että elämällä ei ole enää merkitystä. Monien kohdalla tilanteet saattavat pahentua entisestään. Lasten lähtö on vanhemmille aina suuri kriisi, joka saattaa muuttua traumaattiseksi kriisiksi, mikäli vanhemmat eivät saa riittävää tukea ja apua uuteen elämäntilanteeseen. (Tuovinen-Kakko 2011, 5–6.)

Tuovinen-Kakon tutkimuksessa Väyrynen (2006) on todennut, että äidit kamppailevat äitiydestään huostaanoton jälkeen ja tähän äitiyden särkymisen vasta-reaktion kuuluu tuntemukset vihasta, itsetuhosta ja katkeruudesta. Kujala (2003) on Tuovinen-Kakon tutkimuksessa sitä mieltä, että vanhemmuus ei lopu siihen, jos arkipäiviä ei enää vietetä yhdessä lasten kanssa. Vanhemmuus on elinikäinen projekti, jossa on erilaisia vaiheita. (Tuovinen-Kakko 2011, 52–53.)

Lapsen ollessa sijoitettuna hyvään sijaisperheeseen, voidaan lapsessa havaita dramaattisia muutoksia parempaan suuntaan. Tämä saattaa syntymävanhemmasta tuntua osittain ikävältä, ja häntä tulisi tukea erityisesti tämän tunnetilan läpikäymisessä, jotta esimerkiksi päihdeongelmaisen vanhemman päihteiden käyttö ei lisääntyisi. Vanhemman henkinen romahtaminen vaikuttaa lapsenkin henkiseen hyvinvointiin. Lapsen ja vanhemman välille saattaa kuitenkin muo-

dostua parhaimmassa tapauksessa aiempaa parempi psykologinen side sijoituksen aikana. (Sinkkonen 2001 a., 164.)

2.8 Jaettu vanhemmuus

Klapin (2005) mukaan ammattihenkilöstön ja vanhemman yhteistyöstä lapsen kasvatuksessa käytetään nimitystä ”jaettu vanhemmuus”. Jaetussa vanhemmuudessa korostuvat lapsen kannalta kokemus vanhemman kiinnostuksesta häntä kohtaan. Vanhemmat näkevät jaetun vanhemmuuden osallisuutena lapsen kasvatusta ja hoitoa kohtaan. Sijoitettujen lasten vanhemmuutta toteuttaa useampi henkilö, joten siksi tästä käytetään käsitettä jaettu vanhemmuus. Sijaishuoltoyksikkö kokee jaetun vanhemmuuden lapsen ja vanhemman välisen suhteen tukemisena. Vanhemmat kokevat jaetussa vanhemmuudessa tärkeäksi sen, että he saavat myös tukea lapsen rinnalla, jos siihen on tarvetta. Sijaishuoltoyksikkö vastaa lapsen toiminnallisesta kasvattamisesta huomioiden biologisia vanhempia ja samalla toivoen saavansa heiltä kasvatuksellista yhteistyötä. (Streng 2010, 16–17; Kujala 2003, 46.) Sijaishuolto tekee tiivistä yhteistyötä vanhempien kanssa, jotta jaetun vanhemmuuden malli mahdollistaisi paremman vuorovaikutuksen biologisen vanhemman kanssa (Luokkanen & Veckman 2008, 8).

Virpi Kujala muistuttaa, että lapsen kannalta on tärkeää hyvä yhteyden säilyminen syntymävanhempien kanssa, sillä biologinen vanhemmuus on ja pysyy. Sijoitettujen lasten syntymävanhempien rooli ei kovinkaan hyvin tule esille. Mannisen (2001) mukaan sijaisvanhemmat tiedostavat syntymävanhempien tärkeyden lapsille ja tukevat tämän vuoksi heidän välistään suhdetta. Vanhemmuuden roolit toteutuvat tässä tapauksessa siten, että sosiaalista vanhemmuutta toteuttavat pääosin sijaisvanhemmat ja psykologista vanhemmuutta toteuttavat sekä syntymävanhemmat että sijaisvanhemmat. On erityisen tärkeää, että biologisia vanhempia muistutetaan siitä, että vanhemmuuden roolia voi toteuttaa jokaisella vanhemmuuden osa-alueella myös etävanhempana. (Kujala 2003, 46–47.)

Syntymä- ja sijaisvanhempien suhteiden ollessa hyvät lapset palaavat kotiin nopeammin ja pysyvät siellä. Lapset, jotka ovat sijaishuollossa, saavat myös parempaa hoitoa silloin, kun syntymä- ja sijaisvanhemmat ovat vuorovaikutuksessa keskenään lapsen asioista. (Goodman 2009, 3.) Sijaisvanhempien tulisi tarjota luovia tapoja syntymävanhemmille ja kuunnella heitä, jotta he voisivat aktiivisesti olla mukana lastensa kasvatuksessa huostaanoton jälkeenkin, koska tällainen toiminta antaa hyvät juuret jaetulle vanhemmuudelle (Foster 2008, 4).

Tutkimuksessaan Tarja Tuovinen-Kakko toteaa, että sijoitettujen lasten biologisten vanhempien tukeminen uudessa tilanteessa on tärkeää, jotta vanhemmuutta ei koeta menetetyksi. Tuovinen-Kakon mielestä yhteisvastuullinen vanhemmuus korostaa ja kuvaa sitä, että syntymävanhempien vanhemmuus säilyy. (Tuovinen-Kakko 2011, 26.)

3 TARKOITUS, TAVOITTEET JA KYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoitus oli kuvailla asiakkaiden kokemuksia Hope-palvelun antamasta tuesta asiakkuuden aikana. Tavoitteena oli saada Hope-palvelun työntekijöille asiakkaiden kokemuksia Hope-palvelun asiakkuudesta, jotta työntekijät voisivat tarvittaessa kehittää tarjoamaansa palveluaan asiakkaiden toiveiden mukaiseksi ja näin parantaa Hope-palvelun antamaa tukea.

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Kuinka Hope-palvelun asiakkaat ovat kokeneet asiakkuuden?
2. Millä tavoin Hope-palvelu voisi parantaa palveluaan?

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

4.1 Oulun Diakonissalaitos ja Hope-palvelu

ODL:n peruseriaate on pyrkiä auttamaan sellaisia ihmisiä jotka eivät muutoin saa apua. Hope-palvelun perustamisen aikaan huostaanotettujen lasten vanhemmat jäivät huomioimatta. Lastensuojelulaki muuttui vuonna 2008 ja syntymävanhempien tukemisesta tuli lain vaatimaa toimintaa. Tällä hetkellä ei ole tiedossa, että missään muualla Suomessa syntymävanhemmille tarjottaisiin yhtä vahvaa tukea kuin Hope-palvelussa.

Huostaanotettujen lasten vanhemmille on laadittava erillinen asiakassuunnitelma sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisen kanssa. Suunnitelma voi sisältää esimerkiksi päihde- tai mielenterveyskuntoutuksen palveluiden järjestämisen. Suunnitelmasta ja sen laatimisesta vastaa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Huostaanotetun lapsen vanhemmille tulee selvittää miten heidän tulee menetellä ja toimia, jotta heillä olisi mahdollisuus tulevaisuudessa vastata lapsen hoidosta ja huolenpidosta. Vanhemmille tulee kertoa selkeästi minkälaisiin palveluihin ja tukitoimiin heillä on oikeus sekä se, millä tavoin heidän oma käyttäytymisensä tai muu toiminta vaikuttaa perheen jälleenyhdistämistavoitteen. (Räty 2012, 248.)

Lapsen sijoitukselle on yhtä monta syytä kuin perhettäkin. Vanhemmille yhteistä on kuitenkin se, että rakkaus, kiintymys tai huoli lapsesta eivät katoa. Vanhemmat ovat todella kuormittavassa tilanteessa ja yrittävät kriisissä ollessaan tasapainoilla viranomaisten, sijaishuoltajien ja oman lapsen tapaamisiin liittyvissä asioissa. Samalla he työskentelevät oman kuntoutumisen, tunteiden ja muiden mahdollisten elämän haasteiden kanssa. Syntymävanhempi tarvitsee tukea siinä missä lapsi ja sijaisvanhempikin. Tukea tarvitaan, vaikka sijoituksesta olisi kulunut jo pidempikin aika. Kaikkien vanhempien tulisi saada tai heillä pitäisi olla mahdollisuus siihen, että he saisivat pitkäkestoista tukea lapsen sijoituksen aikana oman kriisinsä läpikäymiseksi, voimavarojen löytämiseksi ja vahvistamiseksi sekä vanhemmuuden tukemiseksi. (Kivinen ym. 2012, 5–9.)

Hope-palvelun kantava idea on tarjota ohjausta, tukea ja neuvontaa tilanteissa, joissa lastensuojelun kyky auttaa perhettä on alentunut viranomaisroolin vaikutuksesta. Tällä viitataan tilanteeseen jossa perhe kokee lastensuojelupalvelut uhkana ja kontrollina, eikä tästä johtuen halua vastaanottaa apua viranomaissektorilta. Vanhempien vastustaessa suunniteltuja tai jo toteutuneita toimenpiteitä, on lastensuojelun mahdollisuus avun ja tuen tarpeeseen huomattavasti alentunut. Tällöin olisi hyvä, jos vanhempien kanssa toimisi jokin muu taho, esimerkiksi seurakunta, yksityinen lastensuojelun palveluntarjoaja tai järjestö. Palveluntarjoaja voisi toimia tuen antajana yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa. Usein tulehtuneet tilanteet liittyvät huostaanottoon, jolloin lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi on käytetty lain suomaa viranomaisvaltuuksia. Kaikesta huolimatta perhe tarvitsee ulkopuolista tukea, mitä myös laki vaatii lastensuojelun sitä silloin järjestämään. (Hope loppuraportti 2010, 7; Kivinen, ym. 2012, 7.)

Hope-palvelu tekee paljon verkostotyötä asiakkaiden lastensuojeluverkostojen kanssa. He ovat mukana asiakassuunnitelmapalavereissa ja jatkuvaa yhteistyötä tehdään myös kaupungin muiden työntekijöiden kanssa. Hope-palvelu tekee tiiviisti yhteistyötä seurakunnan kanssa, joka on ollut mukana Hope-palvelun perustamisesta saakka. Hope-palvelu tekee paljon yhteistyötä myös muiden kolmannen sektorin palveluntarjoajien kanssa. (Henkilökohtainen tiedonanto, Vastaava kuntoutusohjaaja; Kuntoutusohjaaja; Hope-palvelu, 1.11.–30.11.2013.)

Hope-palvelu on ostopalvelu jota ostaa Oulun kaupungin lastensuojelu. Hope-palvelun asiakkaat saavat ainutlaatuista tukea. Hope-palvelussa asiakkaalle on tarjolla yksilökäyntejä noin kaksi kertaa kuukaudessa sekä suljettu ryhmä, joka toteutuu kaksi kertaa vuodessa. Suljettuun ryhmään voi osallistua vain kerran. Suljettuun ryhmään ei pääse suoraan, vaan ensin on arvioitava asiakkaan sitoutuminen asiakkuuteen ja se, hyötyykö hän asiakkuudesta. Hope-palvelu järjestää myös perhepäiviä jotka toteutetaan 5-6 kertaa vuodessa. Sinne on tervetullut koko perhe, ja sosiaalityöntekijän päätettävissä on, pääseekö huostaan otettu/otetut lapsi/lapset mukaan päivää viettämään. Lisäksi Hope-palvelu tarjoaa tapahtumia ja kulttuuria asiakkaille. Käyntejä oli syksyllä 2013 esimerkiksi Peli-bunkkerissa, elokuvissa ja taidenäyttelyssä. Miehillä on tarjolla miesten ryhmä,

jota vetää perhetyön diakoni. Se kokoontuu noin kerran kuukaudessa ja on tarkoitettu isille ja isäpuolille. Keskimääräinen Hope-palvelun asiakkuus kestää noin 1 ½ vuotta. Pisin asiakkuus tällä hetkellä on kestänyt kohta kuusi vuotta. (Henkilökohtainen tiedonanto Vastaava kuntoutusohjaaja; Kuntoutusohjaaja; Hope-palvelu, 1.11.–30.11.2013.)

4.2 Aiemmat tutkimukset

Kumpulainen, Kurvinen ja Mustonen (2006) ovat tehneet opinnäytetyön asiakkaiden kokemuksista Hope-palvelussa. Hope-palvelu oli tuolloin vielä projekti ja se tarvitsi puolueetonta tutkimustietoa asiakkaiden kokemuksista. Kumpulainen ym. tulivat siihen tulokseen, että asiakkaat olivat saaneet tukea Hope-projektista vertaistuen sekä työntekijöiden kautta. Projekti oli onnistunut, mutta tuloksista ei ilmennyt miten Hope oli onnistunut tukemaan vanhemmuutta perheissä joissa lapset asuivat vielä syntymävanhempiensa luona. Viranomaiskontaktit olivat tutkimuksen mukaan parantuneet ja ulkopuolisen tuen tarve oli vähentynyt. Hyväksi asiaksi koettiin se, että Hopen työntekijät eivät ole viranomaisia. Kumpulainen ym. saivat työssään johtopäätöksiksi seuraavat asiat; tutkimukseen osallistuneilla oli erittäin positiivisia kokemuksia Hope-projektiin osallistumisesta sekä Hope-projekti oli onnistunut tukemaan vanhemmuutta lasten ollessa sijoitettuna.

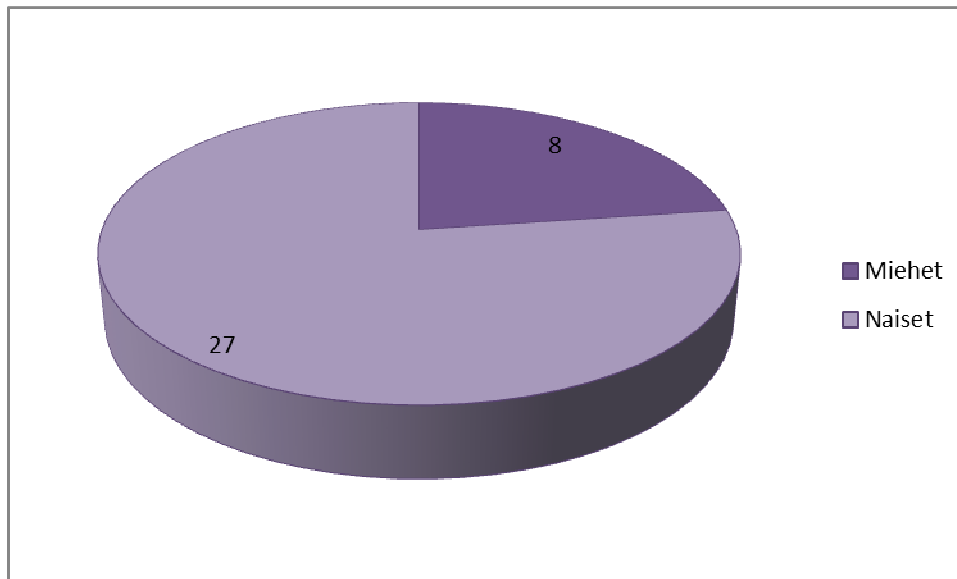
Luokkanen ja Veckman (2008) ovat tehneet myös opinnäytetyön Hope-palvelun ollessa vielä projekti. He tutkivat Hope-projektin Toivo-ryhmän asiakkaiden kokemuksia projektista ja äitiydestä. Toivo-ryhmä oli Hope-projektissa toimiva vertaistukiryhmä huostaanotettujen lasten vanhemmille. Tulokseksi Luokkanen ja Veckman saivat sen, että etävanhemmuus koettiin vaikeaksi. Hope-projekti antoi tutkimukseen osallistuneille mahdollisuuden käsitellä huostaanottoa sekä siihen liittyviä tunteita. Hope-projektin tarjoama tuki mahdollisti etävanhempana toimimisen. Luokkanen ja Veckman tulivat opinnäytetyössään seuraaviin johtopäätöksiin; suurin osa tutkimukseen osallistuneista ei saanut huostaanoton käsittelyyn riittävästi tukea asiantuntijoilta tai läheisiltään eikä etävanhemmuuden roolia osattu mieltää. Tärkeimpänä pidettiin vertaistukea, mutta asiantuntevaa

ohjausta ja teoriaa arvostettiin, sekä äitiyden identiteetti ja etävanhemmuuden rooli vahvistuivat projektin antaman tuen myötä.

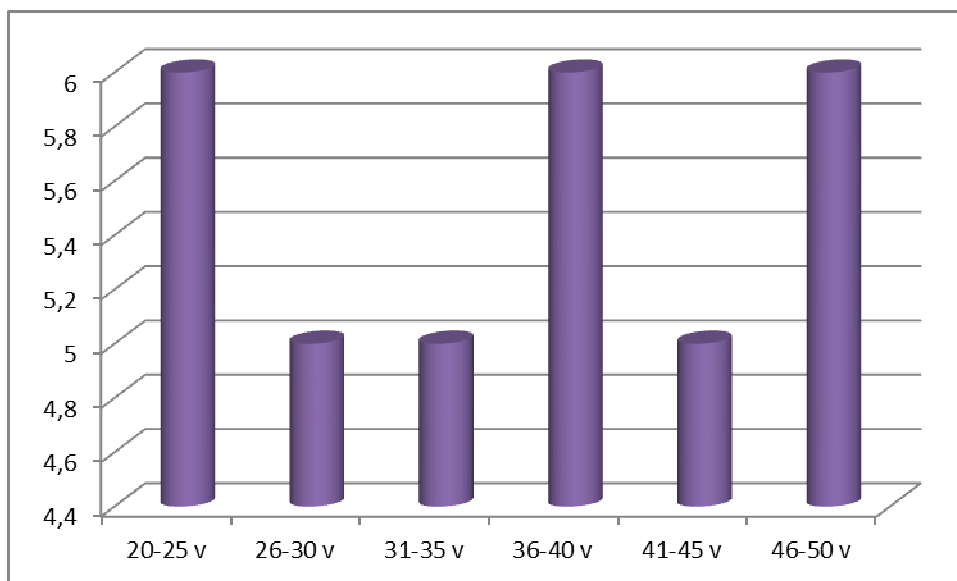
Määttä (2009) teki Hope-palvelulle opinnäytetyön, jonka tarkoituksena oli selvittää Hope-palvelussa mukana olleiden vanhempien kokemuksia yksilö- ja ryhmämuotoisen tuen yhdistämisestä ja siitä, kuinka projektin toiminta on vaikuttanut asiakkaiden elämään. Tavoitteena oli kuvailla vanhempien kokemuksia ja mielipiteitä, jotta projektia pystyttäisiin kehittämään enemmän asiakkaiden tarpeita vastaaviksi. Opinnäytetyön tuloksena ilmeni, että kaikki haastatteluun vastanneet olivat tyytyväisiä siihen, että tapaamisia oli yksin sekä ryhmässä ja lisäksi toiminnot tukivat hyvin toisiaan. Johtopäätökseen Määttä sai, että vanhemmat kokivat yksilö- ja ryhmämuotoiset tapaamiset toisiaan tukeviksi ja käynnejä oli sopiva määrä. Vanhemmat kokivat voimaantuneensa yksilökeskusteluista niin hyvin, että pystyivät osallistumaan ryhmätapaamisiin. Hope-palvelu oli vaikuttanut myönteisellä tavalla heidän elämäntilanteeseensa.

4.3 Asiakasleikkaus

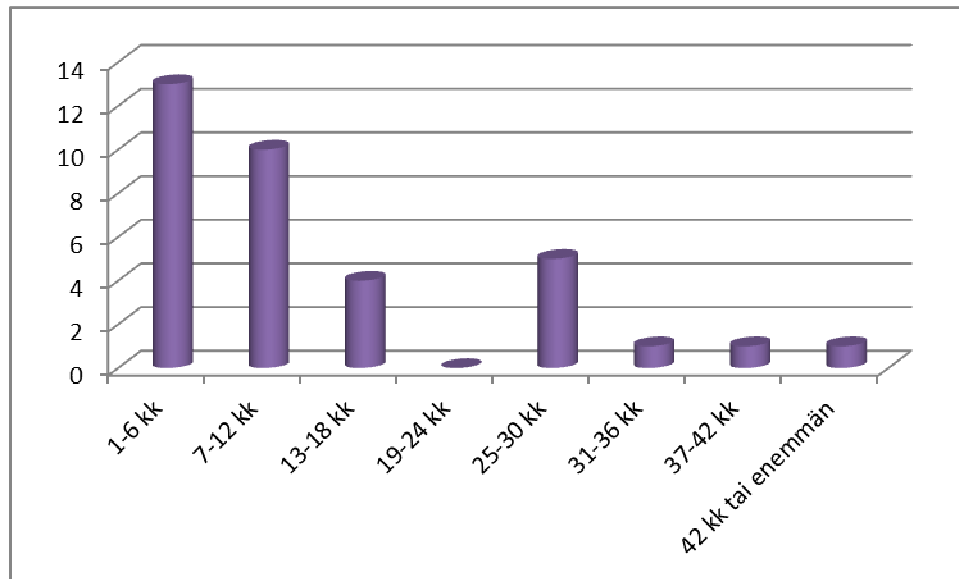
Hope-palvelussa on tällä hetkellä 34 asiakasta, joista viisi on pariskuntaa. Asiakkaista enemmistö on naisia. Tällä hetkellä asiakkaana miehiä on 8 ja naisia 27. Kaikkien ikä ei ole tiedossa, koska laskutukseen riittää vain toisen vanhemman syntymävuosi. (Henkilökohtainen tiedonanto, kuntoutusohjaaja; Hope-palvelu 10.2.2014.) Kuvio 3. Asiakkuuden kestot 10.2.2014 kertoo, että uusia asiakkuuksia on viimeisen puolen vuoden aikana syntynyt useita. Asiakkuus alkaa sosiaalityöntekijän yhteydenotolla Hope-palveluun, jonka jälkeen asiakas ja hänen sosiaalityöntekijänsä tulevat yhdessä käynnille, jossa asiakkuuden aloittamisesta päätetään. Pääsääntöisesti asiakkuus alkaa näillä käynneillä. (Henkilökohtainen tiedonanto, vastaava kuntoutusohjaaja; kuntoutusohjaaja; Hope-palvelu, 1.11.–30.11.2013.)

Kuvio 1. Sukupuolijakauma

Kuvio 2. Ikäjakama

Kuvio 3. Asiakkuuden kestot 10.2.2014.

4.4 Toteutus

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisella tutkimuksella. Lomakekysely tehtiin avoimin vastauksin ja se toteutettiin kevään 2013 aikana. Tämän haastattelun pohjalta tehtiin henkilökohtaisten haastatteluiden kysymykset.

Ongelmana nähtiin heti aiheen arkuus ja se, haluaako asiakas kertoa tilanteestaan tai onko edes mahdollista rakentaa asiakkaisiin luottamussuhde niin, että he vastaisivat kysymyksiin. Epävarmaa oli myös se, pystyisivätkö asiakkaat sitoutumaan haastateltaviksi sekä se, miten pysyä aiheessa haastattelua tehdessä, sillä tarvetta ei ollut mennä syvällisesti asiakkaan henkilökohtaisiin asioihin, vaan ainoastaan pysyä asiakkuuden merkityksessä.

Hope-palvelun asiakkaat tavattiin henkilökohtaisesti keväällä 2013. Tapaamisen tarkoituksena oli esitellä opinnäytetyö asiakkaille ja tiedustella heidän mahdollista halukkuuttaan haastatteluihin. Vastaanotto oli kohtuullisen hiljainen, mutta myöntävä. Tämä oli toisaalta ymmärrettävää, koska he kaikki tunsivat toisensa entuudestaan ja me olimme uusia kasvoja asiakkaille. Paikalle oli saapunut yksi pariskunta, sekä kolme muuta asiakasta. Ryhmään oli kutsuttu enemmän, mutta harvoin kaikki kutsutut saapuvat paikalle.

Ryhmätapaamisen jälkeen tehtiin ennakkokyselykaavake lomakehaastatteluna ja se toimitettiin Hope-palvelun tiloihin asiakkaille jaettavaksi (LIITE 1). Lomakehaastattelun kysymykset perustuivat oletukseen tarvittavista tiedoista sekä samalla katsottiin millä tavoin haastateltavat vastaavat kysymyksiin. Tarkoituksena oli saada vastaukset ennen kuin Hope-palvelu sulkeutuu kesäloman ajaksi ja purkaa haastattelut kesän aikana.

Yksilöhaastattelut toteutettiin marras- joulukuussa 2013, jonka jälkeen haastattelut litteroitiin mahdollisimman tarkasti. Haastatteluiden analysointi alkoi tammikuussa 2014 ja opinnäytetyö valmistui kevään 2014 aikana.

4.5 Kvalitatiivinen tutkimus

Kavilatiivista tutkimusta voidaan luonnehtia prosessiksi. Aineistonkeruun toteutuessa voi aineistoon liittyvä näkökulma ja tulokset tutkijan tietoisuudessa vähitellen muuttua tutkimusprosessin edetessä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija pyrkii tavoittamaan tutkittavien näkemystä tutkittavana olevasta ilmiöstä pyrkimällä kuitenkin säilyttämään tutkittavan ilmiön sellaisenaan. Voidaan puhua pyrkimyksestä tavoittaa tutkittavien oma näkökulma, jolloin puhutaan naturalistisesta otteesta. Objektiviivisuus syntyy nimenomaan oman subjektiivisuuden tunnistamisesta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskitytään usein varsin pienen määrään tapauksia ja niitä pyritään analysoimaan perusteellisesti. (Eskola & Suoranta 2008, 16–18; Kiviniemi 2007, 70.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa hypoteesittomuus tarkoittaa sitä, että tutkijalla ei ole lukkoon lyötyjä ennako-olettamuksia tutkimuskohteesta tai tutkimuksen tuloksista. Uuden oppiminen edellyttää, että tutkimuskohteesta muodostetut ennako-oletukset tiedostetaan ja näin ollen otetaan huomioon tutkimuksen esioletuksina. Aineiston avulla tutkija voi löytää uusia näkökulmia, ei vain todentaa ennestään epäilemäänsä. Tutkimukseen osallistuneet valitaan tarkoituksenmukaisuuden perusteella. (Eskola & Suoranta 2008, 19–20; Kylmä & Juvakka 2007, 31.)

Suurin osa tieteellisestä tutkimuksesta koostuu maalaisjärjestä ja aiemmista kokemuksista. Erityisesti kvalitatiivisen tutkimuksen tekijöitä on kritisoitu siitä, että heidän väitteensä ovat tieteellisessä mielessä perustelemattomia. Selkeän tavoitteen asettaminen jäsentää tutkijan omaa toimintaa (Eskola & Suoranta 2008, 21; Kylmä & Juvakka 2007, 54.)

4.6 Aineiston hankinta ja kohderyhmän kuvaus

Vastauksia saatiin 12 kappaletta ja kuutta päästiin haastattelemaan henkilökohtaisesti. Tämä ei ole haitta, sillä suuresta määrästä on helpompi poimia usein toistuvat asiat. Haastatteluiden kirjo oli moninainen ja tätä kautta päästiin helpommin objektiivisempaan asemaan tutkimusta tehdessä.

Haastatteluihin valittiin asiakkaita joiden asiakkuus oli kestänyt vähintään kuusi kuukautta. Kaikki haastateltavat olivat sattumalta naisia. He olivat 32–51 – vuotiaita. Hope-palvelussa on tällä hetkellä asiakkaina myös paljon miehiä, mutta heidän asiakkuutensa oli sen verran tuore, ettei heitä voinut pyytää haastatteluun. Tutkimukseen osallistuvien asiakkaiden asiakkuus oli kestänyt 1,5-6 vuotta. Haastateltavien elämäntilanteet olivat moninaisia. Osa oli töissä, osa työttömänä, yksi opiskeli ja toinen oli mielenterveyskuntoutuja. Kaikilla oli yksi tai kaksi lasta otettuna huostaan ja yhdellä oli haastattelun hetkellä muita lapsia kotona. Lapset olivat huostaanotettu eri syistä. Osalla oli vanhemmuuden kanssa ongelmia ja osalla taas lapsen omasta käyttäytymisestä johtuvia ongelmia. Väsymys, päihdeongelmat ja omasta mielenterveydestä johtuvat ongelmat olivat myös syitä, jotka olivat johtaneet huostaanottoihin.

Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin. Koimme, että haastatteluiden määrä oli riittävä ja aineisto saturoitui, eli alkoi toistaa itseään, nopeasti. Aineistoa kertyi 233,06 minuuttia ja 57 sivua.

4.7 Teemahaastattelu

Haastattelun idea on yksinkertainen, koska jos haluamme tietää mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin toimii, voimme kysyä asiaa suoraan haastateltavalta. Haastattelun eduksi on laskettava myös se, että kun haastatteluvasta sovitaan henkilökohtaisesti, tiedonantajat luvan annettuaan harvoin kieltäytyvät haastattelusta tai kieltävät haastattelunsa käytön tutkimusaineistona. Haastatteluun valitaan henkilöt, joilla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä tai tietoa aiheesta. Laadullisessa tutkimuksessa vastaamattomuus ei ole ongelma niin sanotun yleistettävyyden kannalta, koska ei ole edes tarkoitus yleistää. Jos aineisto jää kovin niukaksi – mikä saattaa johtua esimerkiksi siitä, että tiedonantajalla ei ole kokemusta kysytystä ilmiöstä tai tiedonantajat eivät osaa ilmaista itseään kirjallisesti – ongelmaksi saattaa muodostua se, että kertooko tutkimus ylipäättään mitään tutkittavasta ilmiöstä. Haastattelun heikkoutena kyselyyn verrattuna ovat aika ja raha. Haastattelu on kallias ja aikaa vievä aineistonkeruumuoto. (Tuomi & Sarajärvi 2009,72, 74.)

Haastattelu on keskustelua, jota johtaa ja ohjaa tutkija, ja sen tarkoituksena on selvittää mitä haastateltavalla on mielessään. Se on myös vuorovaikutustilanne jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Haastatteluun vaikuttaa normaalit fyysiset, sosiaaliset ja kommunikaatioon vaikuttavat seikat. Haastattelulle on tyypillistä, että se on ennalta suunniteltu, haastattelijan alulle panema ja ohjaama. Haastattelijalla joutuu pitämään haastattelua yllä ja haastateltavan on luotettava siihen, että hänen kertomisiaan käsitellään luottamuksellisesti. (Eskola & Suoranta 2008, 85.)

Teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Opinnäytetyön teemahaastattelun teemat olivat: tyytyväisyys asiakkuuteen, syntymävanhempien ja sijaisvanhempien suhde, seurakunnan tuki huostaanoton aikana ja lapsen ja vanhemman välinen suhde. Haastattelun kysymykset olivat avoimia joita tarvittaessa tarkennettiin. Tutkimukseen osallistuneet olivat avoimia ja kertoivat hyvin monipuolisesti kysytyjä asioita. Oman kehittymisen haastattelijana huomasin loppuvaiheen haastatteluita tehdessä.

Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen sekä tutkimustehtävän mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Haastatteluilla oli selkeä struktuuri, mutta sekä haastateltavalle että haastattelijoille annettiin tilaa myös omalle intuitiolle haastattelun aikana. Haastattelut pysyivät hyvin aiheessa ja haastateltavat puhuivat vapaasti.

Asiakastyytyväisyydessä haluttiin tietää mitkä tekijät ovat vaikuttaneet asiakkuuden syntymiseen ja keston, kuin myös sen, mikä on ollut se voima, minkä vuoksi asiakkuutta on haluttu jatkaa. Tietoa kaivattiin siitä, millä tavoin asiakkuutta voisi kehittää, onko asiakkuus tuonut muutoksia asiakkaan elämään ja siitä, onko asiakkuus tukenut lähiverkostoa. Suljetun ryhmän kokemukset ja kehittämisideat olivat myös halutun tiedon listalla. Lasten ja sijaisvanhempien suhteesta kysyttiin, koska Hope-palvelu on luomassa uutta työmenetelmää syntymä- ja sijaisvanhempien tapaamisesta Hope-palvelun tiloissa.

Seurakunnan tuki huostaanoton aikana valikoitui teemaan, koska seurakunta on Hope-palvelun kanssa paljon yhteistyössä ja diakoniatyöntekijän pätevyyden saamiseksi toiselle opinnäytetyön tekijälle. Tavoitteena oli myös saada tietoa siitä, miten diakoniatyö vastaanotettaisiin Hope-palvelun rinnalla.

Alustavasti tehtiin ennakkokysely haastateltaville (LIITE 1). Vastausten perusteella kehitettiin teemahaastattelun runko (LIITE 2.). Alusta asti oli selvää, että haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina, koska aihe on kipeä ja arka. Haastatteluissa käytettiin nauhuria ja haastattelut toteutettiin yhtä lukuun ottamatta Hope-palvelun toimistolla. Asiakkaille annettiin mahdollisuus valita haastattelu-paikka, mutta ensimmäisenä ehdotettiin Hope-palvelun tiloja, koska asiakkaalla on paikkaan jo valmiiksi luottavainen tunnetila. Yksi haastattelu toteutettiin asiakkaan kotona, koska hän halusi niin. Haastattelut muokkautuivat erilaisiksi haastattelutilanteiden edetessä, vaikka jokaisessa haastattelussa oli pohjana sama runko. Eskola ja Suoranta (2008) kertovat, että haastateltavalle tulee selvittää tutkimusta suorittava laitos ja perusteet sille, miksi juuri hänet on valittu sekä tutkimuksen tarkoitus. Haastateltavalle on korostettava tutkimuksen luotamuksellisuutta ja yhteistyön vapaaehtoisuutta. Tutkimukseen osallistuneet

valikoituivat vapaaehtoisuutensa ja asiakkuuden keston perusteella. Heille kerrottiin oikeudesta olla vastaamatta kysymyksiin. Heille kerrottiin myös tutkimuksen tarkoitus ja korostettiin, ettei ketään voi joukosta yksittäin tunnistaa.

Haastattelutilanne oli rauhallinen ja haastateltavat kertoivat kokemuksistaan avoimesti. Tutkimukseen osallistuneet olivat hyvin orientoituneita haastattelutilanteeseen. Kolme oli haastateltu jo aiempiin tutkimuksiin ja kaksi heistä oli kokeneita haastateltavia. Haastatteluissa edettiin hieman eri tavoin, aina kuitenkin sen mukaan, mikä tuntui luontevimmalta tavalta edetä. Olisi ollut mahdollista antaa kysymykset tai teemat haastateltaville jo etukäteen, mutta tästä mahdollisuudesta pidättäydyttiin, koska oletuksena oli, että haastateltavat saattaisivat kokea ahdistuneisuutta tämän vuoksi. Haastattelun aihealueet kerrottiin haastatteluaikojia sovittaessa.

Teemahaastattelussa korostuvat ihmisten omat tulkinnat asioista, heidän asioille antamista merkityksistä sekä siitä, kuinka merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Laadullisen tutkimuksen perinteisiin liittyy päätös siitä, toteutetaanko haastattelut yhdenmukaisesti, vai voiko haastatteluissa edetä eri tavoin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Luottamus on haastattelussa avainkysymys, sillä haastattelun tuloksiin vaikuttaa välittömästi haastateltavan saavutettu luottamus. Haastattelija on osa sosiaalista vuorovaikutusprosessia jossa jännittynyt opiskelija tai arvovaltainen tutkija pöydän toisella puolella voi tehdä haastattelun vaivaantuneeksi tilanteeksi eikä näin ollen antavaksi tapahtumaksi. Myötäelävä haastattelija pystyy saamaan haastateltavasta sellaista ulosantia, mitä haastateltava itsekään ei uskonut kertovansa. (Eskola & Suoranta 2008, 93–94.) Haastatteluissa pysyttiin eettisyyden rajoilla, eivätkä haastateltavat katuneet omaa avoimuuttaan. Haastattelutilannetta helpotti myös se, että siinä oli keskustelemassa kerrallaan korkeintaan kolme naista.

4.8 Aineiston analysointi

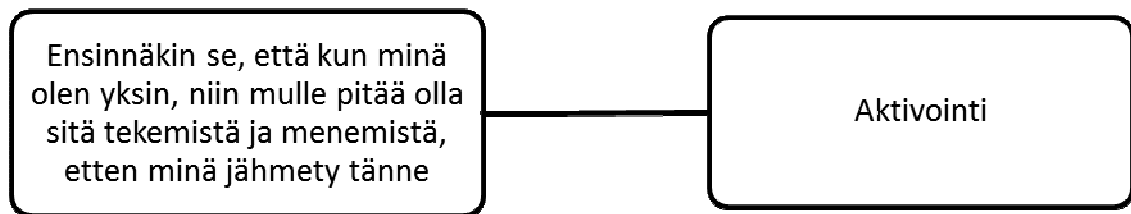
Aineiston runsauden perusteella päädyttiin aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin (Hurme & Hirsjärvi 1995, 114). Ensimmäisenä aineisto litteroitiin sanatarkasti johon kului aikaa noin 45 tuntia. Tämän jälkeen aineisto luettiin läpi useaan kertaan tutkimuskysymysten kanssa ja alleviivattiin vastauksia ja usein toistuvia asioita. Aineiston käsittely aloitettiin pelkistämällä, eli redusoinnilla. Redusoinnin jälkeen aineisto klusteroitiin, eli ryhmiteltiin, jonka jälkeen aineisto abstrahoitettiin, jossa ryhmät jaoteltiin teoreettisiksi käsitteiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–111.)

Pelkistämällä tarkoitetaan sitä, että aineistosta koodataan ilmaisuja, jotka liittyvät tutkimustehtävään. Ryhmitellessä aineistoa tutkija yhdistää pelkistetyistä ilmaisuista ne asiat, jotka näyttävät kuuluvan yhteen. Abstrahoinnissa muodostetaan yleiskäsitteiden avulla kuvaus tutkimuskohteesta. Aineistoa pelkistetään kysymällä aineistolta esimerkiksi tutkimustehtävän mukainen kysymys. Pelkistetyt ilmaisut kirjataan mahdollisimman tarkkaan samoilla termeillä kuin teksti on aineistossa. Tällä tavalla on mahdollista luoda itselleen erityinen teemakortisto, johon aineisto pilkotaan jatkossa tehtäviä tulkintoja varten. Jos aineisto on tuotettu riippumatta tutkijasta, tai jos kentälle on mennyt ilman sen tarkempaa havainnointi- tai haastattelusuunnitelmaa, on aineiston analyysityö alkuasetelmaltaan erilainen kuin tutkijasta riippuvien aineistojen kanssa. Tällöin tutkija joutuu jälkikäteen, aineistohankinnan jälkeen kehittämään ne teoreettiset silmälasit, joiden läpi hän aineistoaan tarkastelee. (Eskola & Suoranta 2008, 153.)

Teemoittelu vaatii onnistuakseen teorian ja empirian vuorovaikutusta, joka tutkimustekstissä näkyy niiden lomittumisena toisiinsa. Savolainen kuvaa neljä erilaista pelkistämisen tapaa. Ensinnäkin tekstikatkelmaa voidaan käyttää perustelemaan tutkijan tekemää tulkintaa. Toiseksi sitaatti voi toimia aineistoa kuvaavana esimerkkinä. Kolmanneksi lainaus voi elävöittää tekstiä ja neljänneksi aineistosta voidaan pelkistää tiivistettyjä kertomuksia. (Eskola & Suoranta 2008, 173–174.)

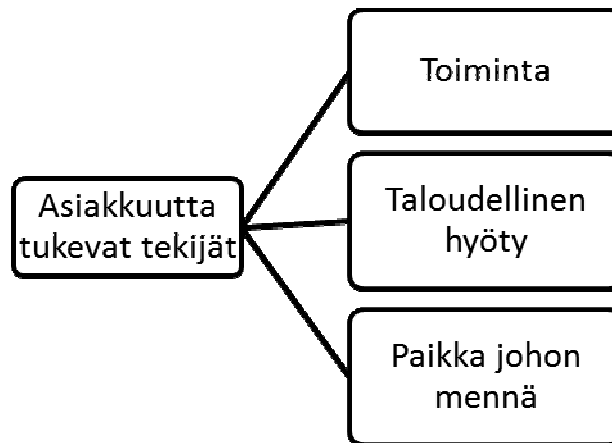
Redusoinnissa, eli pelkistämässä, haastatteluaineisto on aukikirjoitettu. Aukikirjoitetusta tekstistä karsitaan tutkimuksen kannalta epäolennaista tietoa pois. Redusoinnissa voidaan aineistoa tiivistää taikka pilkkoa ja sitä ohjaa tutkimustehtävä. Sisällönanalyysissä tulee määrittää analyysiyksikkö ennen kuin analyysin voi aloittaa. Analyysiyksikkö voi olla lause, sana tai ajatuskokonaisuus joka sisältää useita lauseita, ja sen määrittämistä ohjaa tutkimustehtävä ja aineiston laatu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110.)

Esimerkki redusoinnista

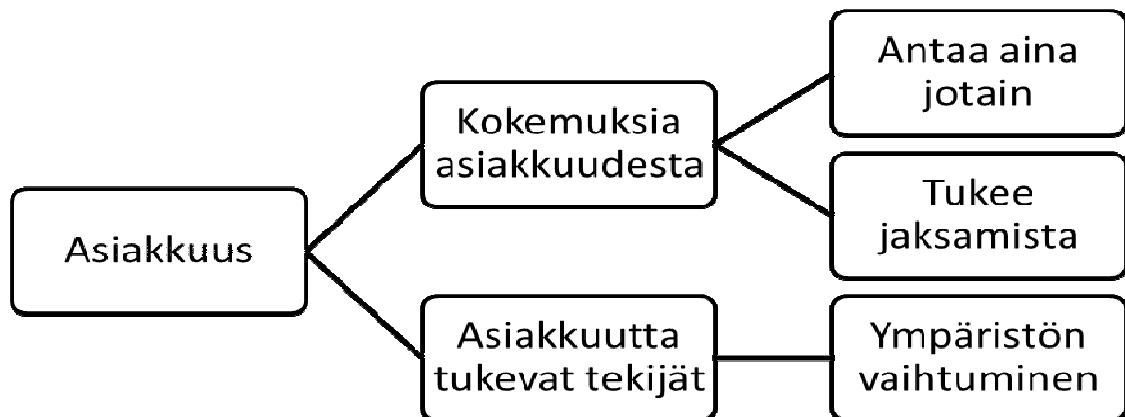
Klusteroinnissa, eli ryhmittelyssä, käydään läpi redusoitu aineisto ja sieltä etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samaa tarkoittavat asiat ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi. Luokat nimetään sisältöä kuvaavilla käsitteillä. Klusteroinnissa aineisto tiivistyy, kun yksittäiset tekijät saadaan sisällytettyä yleisempiin käsitteisiin. Tässä vaiheessa tutkimuksen perusrakenteelle luodaan pohja, sekä alustavat kuvaukset tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.)

Esimerkki klusteroinnista

Abstrahoinnissa, eli käsitteellistämässä, erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettiset käsitteet. Abstrahointia jatketaan yhdistelemällä luokituksia niin kauan kuin se on aineiston sisällön näkökulmasta mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111.)

Esimerkki abstrahoinnista

Vaikka laadullista aineistoa jäsentää miten tahansa, riittää siitä kirjoittamista loputtomiin. Siten ei voi tietää mikä on kirjoittamisen arvoista ja mikä ei. Joskus jo puheen kuvailu riittää tutkimuksen ongelmien vastaukseksi ja haastattelurunkoa voi käyttää lähes sellaisenaan analyysin jäsenyyksenä. Tällainen raportointi on kuitenkin usein tylsää ja ikävää, varsinkin lukijalle, jolle aihe on vieras. Ana-

lyysia uhkaa sekä mielivaltaisuus että houkutus tilastolliseen ajattelutapaan. (Eskola & Suoranta 2008, 179.)

Sitaattien määrästä ei voi antaa mitään ehdotonta sääntöä. Tutkimuksen pitäisi kertoa enemmän itse tutkittavasta ilmiöstä kuin tutkijasta. Olisi hyvä tiedostaa, että haastateltavien puheet eivät ole tutkimuksen tuloksia. Laadullisen analyysin haasteena näyttäytyy vaikutelmanvaraisuus, mikä saattaa näkyä näytteiden tulvana. Sitaatit kuvaavat aineistoa, mutta laajasti käytettynä tekevät raportista raskaslukuisen. Sitaattien käyttö antaa lukijalle mahdollisuuden tehdä myös omia tulkintojaan. (Eskola & Suoranta 2008, 180.) Tämän huomioon ottaen sitaatteja käytettiin maltillisesti tutkimuksessa. Opinnäytetyössä käytetyt sitaatit on redusoitu anonymiteetin suojaamiseksi.

5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Pääluokiksi nousivat seuraavat asiat: asiakkuus, suljettu ryhmä ja kehittäminen.

Odotetusti tulokseksi saatiin, että asiakkaat ovat tyytyväisiä saamaansa palveluun. Tähän vaikuttaa myös se, että he jotka eivät palvelua tahdo ottaa vastaan, eivät ole asiakkaina, koska palvelu on vapaaehtoista. Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että Hope-palvelun asiakkailla ei ollut aiempaa luottamussuhdetta viranomaisiin haastatteluhetkellä. Haastatteluista nousi esiin myös sosiaalitoimistossa tapahtuvien palaverien keston ongelmallisuus, jossa ihmiset ovat vasta pääsemässä asiaan, kun palaveri on jo loppumassa. Asiakkaat kokivat rohkaisevana asiana sen, että Hope-palvelun työntekijät olivat samaa mieltä asiakkaiden kanssa epäoikeudenmukaisesta kohtelusta heitä kohtaan. Lisäksi haastateltavat kertoivat, että Hope-palvelusta tulisi tiedottaa asiakkaille heti huostaanoton valmisteluhetkellä, jotta asiakkuudesta saataisiin maksimaalinen hyöty. Yksi tutkimukseen osallistuneista toivoi, että hänen jo pitkä asiakkuutensa voisi jatkua lapsen 18-vuotissyntymäpäivään saakka. Jokainen tutkimukseen osallistunut asiakas koki, että huostaanoton tapahtuessa syntymävanhempi jää heitteille, joka osaltaan vaikutti siihen, että he kokivat joutuvansa etsimään tarvitsemansa avun itse. Jokainen tutkimukseen osallistunut oli sitä mieltä, että oli helpottavaa kuulla ettei ole ainoa ketä huostaanotto on koskettanut.

Hope-palvelun uusi työmuoto, jossa syntymä- ja sijaisvanhemmat tapaavat Hope-palvelun tiloissa, sai kannatusta haastateltavien keskuudessa. Ainoastaan yksi tutkimukseen osallistunut koki sijaisvanhempien tapaamisen tarpeettomaksi. Haastateltavat uskoivat, että tällainen palvelu tukisi jaettua vanhemmuutta. Haastatteluissa ilmeni myös, että vaikka välit sijaisvanhempiin olisivatkin hyvät, on silti asioita joista on haasteellista keskustella, ja tähän uusi työmuoto toisi täsmällistä apua.

Haastatteluissa ilmeni, että suhde sijaisvanhempiin on pääasiallisesti hyvä. Hyvä suhde perustuu lähinnä samoihin arvoihin ja samoihin kasvatuseriaatteisiin,

joita kummatkin perheet kunnioittavat. Syntymävanhemmat kokivat, että lapsi on turvassa sijaisperheessä, ja se helpotti heidän omaa oloaan.

Asiakkaat kokivat, että Hope-palvelun työntekijät olivat heidän tukena palaverissa. He rohkaisivat asiakkaitaan omaan ilmaisuun ja ottivat asiat itse esille, mikäli he huomasivat asiakkaansa epäröinnin tai epävarmuuden jonkin asian suhteen. Haastatteluissa tuli myös ilmi, että asiakkaat pitivät Hope-palvelun työntekijöistä ihmisinä.

5.1 Asiakkuus

Asiakkuus jakautui kolmeen pääluokkaan: asiakkuuden aloittamiseen vaikuttaneisiin tekijöihin, asiakkuutta tukeviin tekijöihin sekä kokemuksiin asiakkuudesta. Asiakkuuden aloittamiseen yhdellä vaikutti lisätapaamiset lapsen kanssa, toisella motivaatio tulla autetuksi, kolmannella oman elämän aktivointi, kaksi koki saavansa tukea jaksamiseensa ja yksi koki saavansa taloudellista etua Hope-palvelun järjestämien tapahtumien vuoksi.

Asiakkuutta tukevia tekijöitä olivat kiinnostus vertaistukeen, ja se, että Hope-palvelu on ainoa paikka joka koskee lapsia. Yksi haastateltavista mainitsi, että Hope-palvelun aloittamiseen vaikutti se, että hänelle kerrottiin perhetapahtumista, ja tällä tavoin hän saisi yhden ylimääräisen tapaamisen lapsensa kanssa. Haastateltavat kokivat, että Hope-palvelun olemassaolosta ei kaikki saaneet hyvissä ajoin tietoa, joten asiakkaaksi hakeutuminen viivästyi tämän seurauksena.

Ainut on se, et ehottomasti siinä, kun lapsi huostaanotetaan, ei varmaan heti voi törkätä, kun lapsi huostaanotetaan, et hei tämmöstä olis saatavilla. (Haastattelu 5)

Varsinki sillon alussa kun nähtiin kerran kuussa, ni sain sen ylimääräisen tapaamisen lapsen kanssa, ku se lastensuojelutyöntekijä hyväksy sen, et se saa tulla. Se oli varmaan ihan ensimmäinen syy miks mä lähin tähän mukkaa. (Haastattelu 6)

Yksi asiakkuutta tukevasta tekijästä oli taloudellinen etu, sillä Hope-palvelun järjestämät toiminnot ovat maksuttomia palvelun saajalle. Haastatelluista yksi totesi, että Hope-palvelu on paikka johon mennä. Ympäristön vaihtuminen, Hope-palvelun tarjoama toiminta, perhetapahtumat ja omien oikeuksien tunnistaminen ovat kaikki haastateltavien mielestä asiakkuutta tukevia tekijöitä. He myös totesivat, että Hope-palvelulla oli paljon annettavaa ja sieltä sai tietoa käytännön asioihin.

Mulle pitää olla tekemistä, ja musta on ihanaa kun katon kalenteriin: ai että, nyt mulla on sinne ja sinne meno. (Haastattelu 1)

Kokemuksia asiakkuudesta oli huomattavasti enemmän kuin asiakkuutta tukevia tekijöitä. Osa koki, että asiakkuus oli alkanut liian myöhään ja toiset taas kertoivat sen alkaneen ihan oikeaan aikaan heti huostaanoton jälkeen. Haastateltavat kertoivat, että Hope-palvelu luo ilmapiirin, jossa on luottavainen olo. He kertoivat myös, että sieltä saa tukea etenemiseen elämässä ja lisäksi se on paikka jossa käydä. Työntekijöiden mukana olo lastensuojelun palaverissa ja niistä kirjaaminen koettiin erinomaisena asiana.

Se on minusta hyvä, että aina on ollu toinen tai molemmat lastensuojelun palaverissa mukana. Se on hyvä, että ne tiesi että mitä tää prosessi on ja miten sen kuuluu mennä. (Haastattelu 6)

Haastateltavat totesivat, että jokainen käynti antaa aina jotain. Työntekijöiden esille ottamat lastensuojelun vaikeat asiat palaverissa asiakkaiden puolesta koettiin hyvänä. He olivat tyytyväisiä myös siihen, että Hope-palvelun työntekijät pystyivät joustamaan tapaamisajoissa. Haastateltavat kertoivat, että Hope-palvelu on ainoa paikka jossa voi kertoa kaiken ja tieto siitä, ettei ole ainoa kelle on tapahtunut huostaanotto, tukee jaksamista yleensäkin elämässä. Tärkeänä asiana koettiin työntekijöiden helppo tavoitettavuus. Autetuksi tulemisen tunne motivoi eteenpäin ja ilmeni, että Hope-palvelu toimii usein ”suomentajana” lastensuojelun kieliviidakossa. Haastatteluiden tuloksista ilmeni, että Hope-palvelun olemassaolon tiedottamisesta olisi hyötyä aikaisemmassa vaiheessa

huostaanotto prosessia. Osa sai tietää Hope-palvelusta mielestään liian myöhään.

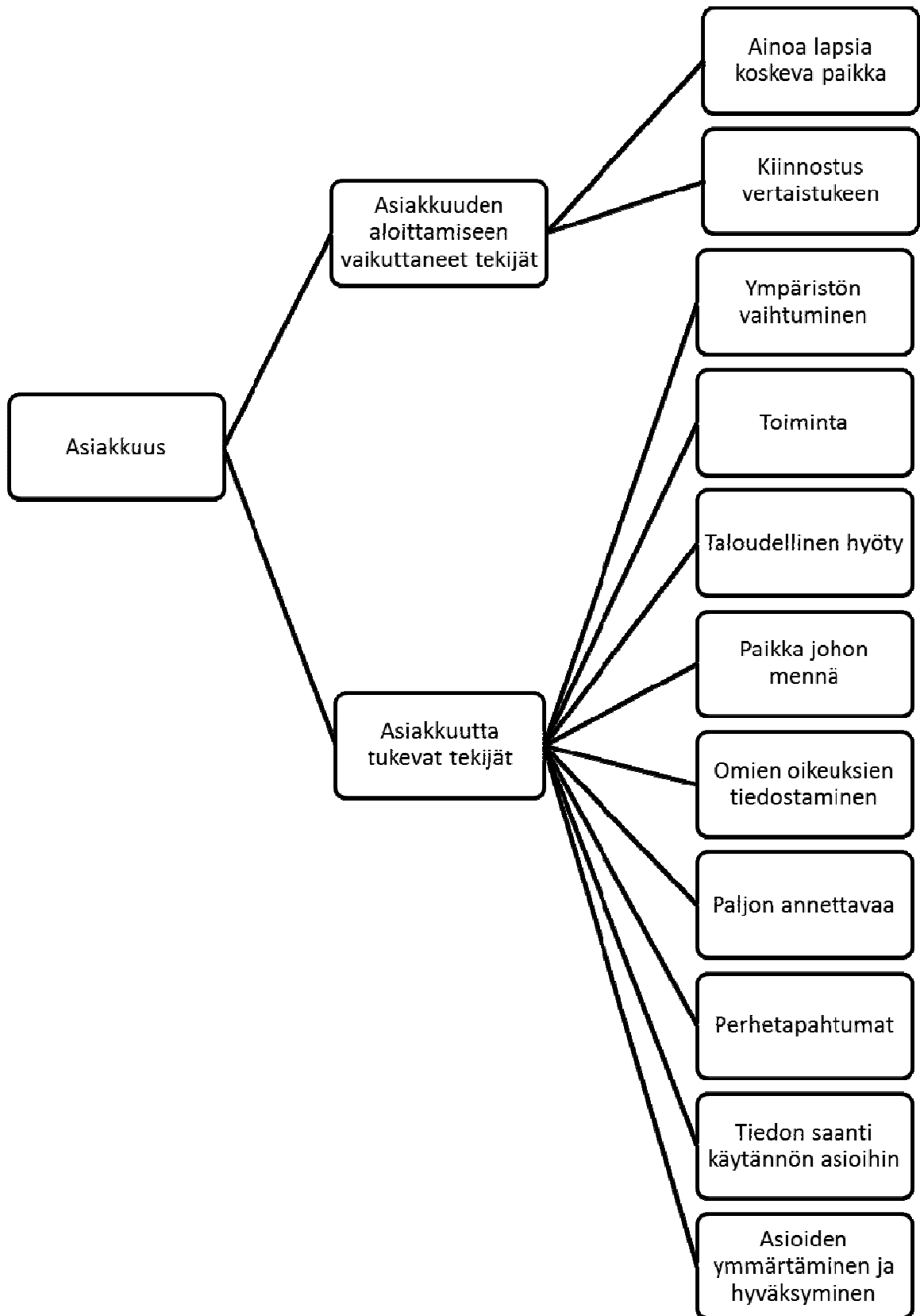
Tää on oikeastaan se ainoa paikka jossa mä voin sitten kertoa kaiken. (Haastattelu 2)

Se sano just ne sanat jotka mulla oli mielessä mutta en vaan saanu sanottua. (Haastattelu 6)

PÄÄLUOKKA

YLÄLUOKKA

ALALUOKKA

Kuvio 4. Asiakkaiden kokemuksia asiakkuudesta

5.2 Suljettu ryhmä

Sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnalla on kolme päätavoitetta: 1. lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamisen aiheuttaman kriisin käsittely; 2. vanhempien oman elämän ja selviytymisen tukeminen; 3. vanhemmuuden vahvistuminen ja sitä kautta lasten hyvinvoinnin lisääntyminen. (Kivinen, ym. 2012, 8–9.) Sinkkonen (2001 a) toteaa, että syntymävanhempien yhteydenpitoa lapsiinsa täytyisi tukea mahdollisimman paljon, sillä se on kehityksen ja psyykkisen kasvun kannalta tärkeää. Hän kertoo, että lapsissa näkyy erittäin positiivisia muutoksia, kun syntymävanhemmat hyväksyvät lapsensa sijoituksen, ja lapsi on hyvässä sijaiskodissa, perhekodissa tai pienryhmäkodissa.

Sijoitettujen lasten vanhempien vertaistukiryhmän keskeisiä teemoja ovat lapsen sijoituksen vanhemmalle itselleen ja lapselle aiheuttaman kriisin työstäminen sekä vanhemmuuden tukeminen tässä haasteellisessa tilanteessa. Vanhempi saa tukea selviytyä vaikeassa elämäntilanteessaan ja voidakseen toimia vanhempana mahdollisimman hyvällä ja lasta tukevalla tavalla riippumatta siitä, hyväksyykö hän pohjimmiltaan lapsen huostaanoton vai ei. Ryhmätoiminnan tarkoituksena ei ole pakottaa tai manipuloida vanhempaa hyväksymään lapsen sijoitusta. Ryhmätoiminta tukee vanhemman jaksamista ja toimintaa hänen omista lähtökohdistaan. Ryhmässä on mahdollisuus työstää asioita ja saada uusia näkökulmia. Olennaista on saman kokoneiden vertaistuki. Hope-palvelun suljetun ryhmän sisältö koostuu seuraavista teemoista: oma elämäntilanne, lapsesta luopuminen vanhemman kriisinä, lapsen erokriisi, suhde ja yhteydenpito lapseen, ulkopuolisuuden tunteen sietäminen, yhteisymmärryksen löytäminen sijaisvanhempien kanssa, etävanhemmuuden mahdollisuudet, omat voimavarat ja jaksaminen ja itsensä hyväksyminen. (Kivinen, ym. 2012, 9–10; Suljetun keskusteluryhmän sisältöalueita, 2013.) Haastattelujen perusteella ilmeni, että liian akuutissa kriisivaiheessa suljetusta ryhmästä ei ole hyötyä.

Suljettu ryhmä sai osakseen todella paljon palautetta. Mielipiteitä oli paljon, kuten esimerkiksi se, että kaksi haastatelluista koki, että ryhmä olisi voinut jatkua pidempään, ja neljän muun mielestä ryhmä oli sopivan mittainen. Pääluokiksi tässä osiossa nousivat ryhmän sisältö, ryhmän toteutuminen, ryhmän ajoittumi-

nen ja kokemukset ryhmästä. Palautteen runsauden vuoksi kaavio on jouduttu jakamaan kahteen osaan, jotta tekstiä pystyisi lukemaan.

Ehkä saisi olla pidempi se suljettu ryhmä. (Haastattelu 4)

Tämmöset sulettu ryhmät, ni minusta ne on aiva loistavia. (Haastattelu 6)

Kokemukset ryhmän sisällöstä olivat seuraavat; huostaanotosta jo selvinneet tukivat alkuvaiheessa kriisiä olevia henkilöitä eli toisin sanoen, asiakkaat kokivat tullessaan autetuiksi ja tuetuiksi ja tiedon saanti käytännön asioihin koettiin helpottavaksi. Mielenpitoet vaihtelivat ryhmän sisällön kokemuksista henkisesti antoisaksi tai raskaaksi. Ryhmän sisällön kokemuksesta asiakkaat saivat tunteen auttamisesta. Helpottavaa yhteisesti oli se, että he saivat jakaa omia asioitaan kuin myös se, että kriisivaiheet käsiteltiin ryhmässä hyvin.

Semmonen tavallaan voimakas kokemus, että jokaisella oli se oma tarina mutta kuitenkin se yhdisti. Ja minä ku oon tämmönen herkkä, ni välillä piti käyä itkemässä vessassa ku oli nii rankkoja tarinoita. (Haastattelu 3)

Ryhmän toteutuminen; tapaamiskertojen pituus koettiin riittäväksi. Aika kului nopeasti, taustojen erilaisuus koettiin rikastuttavana, mutta samalla taustojen samankaltaisuus olisi koettu myös helpottavana. Haastateltavat kuitenkin ymmärsivät, että samankaltaisilla taustoilla yhteen kerätty ryhmä on mahdotonta toteuttaa. Yleisesti ryhmän koko koettiin hyväksi vaikkakin ryhmien koot vaihtelivat 3–8 henkilön välillä. Diakonin mahdollista läsnäoloa ryhmässä pidettiin hyvänä ajatuksena.

Se tuli se raaka todellisuus vähä turha lähelle. (Haastattelu 2)

Ois ollu iha hyvä idea, että se diakoni ois käynyt vierailmassa tai kulkenu mukana koko ryhmän ajan. (Haastattelu 3)

Ryhmän ajoittuminen; tähän vaikuttivat paljon yksilölliset erot. Toiset kykenisivät ryhmään vaikka heti huostaanoton jälkeen, kun taas toiset tarvitsevat jonkinlaisen palautumisajan. Suurimmaksi osaksi koettiin kuitenkin, että olisi hyvä, jos kriisin akuutti vaihe olisi jo käyty läpi.

Se oli hirviän hyvä sillo alussa ku oli se suljettu ryhmä (Haastattelu 4)

Hyvä ajankohta sille suletulle ryhmälle ois heti sen tapahtuman (huostaanotto) jälkeen. (Haastattelu 6)

Viimeisin pääluokka on kokemukset ryhmästä, joka koettiin seuraavalla tavalla; ryhmässä oli helppo puhua ja siellä vallitsi luottamuksellinen ilmapiiri, ryhmässä oli mukava käydä ja se koettiin ”aivan loistavaksi jutuksi”. Ilmeni, että apua on saatu oikeaan aikaan ja ryhmän jäsenten kanssa on ystävystytty. Ennakkoluulot ovat karisseet erilaisten taustojen omaavien henkilöiden avulla ja sieltä saatu vertaistuki nousi jokaisessa haastattelussa merkittävään rooliin. Tutkimukseen osallistuneet kokivat, että sama kokemus yhdistää.

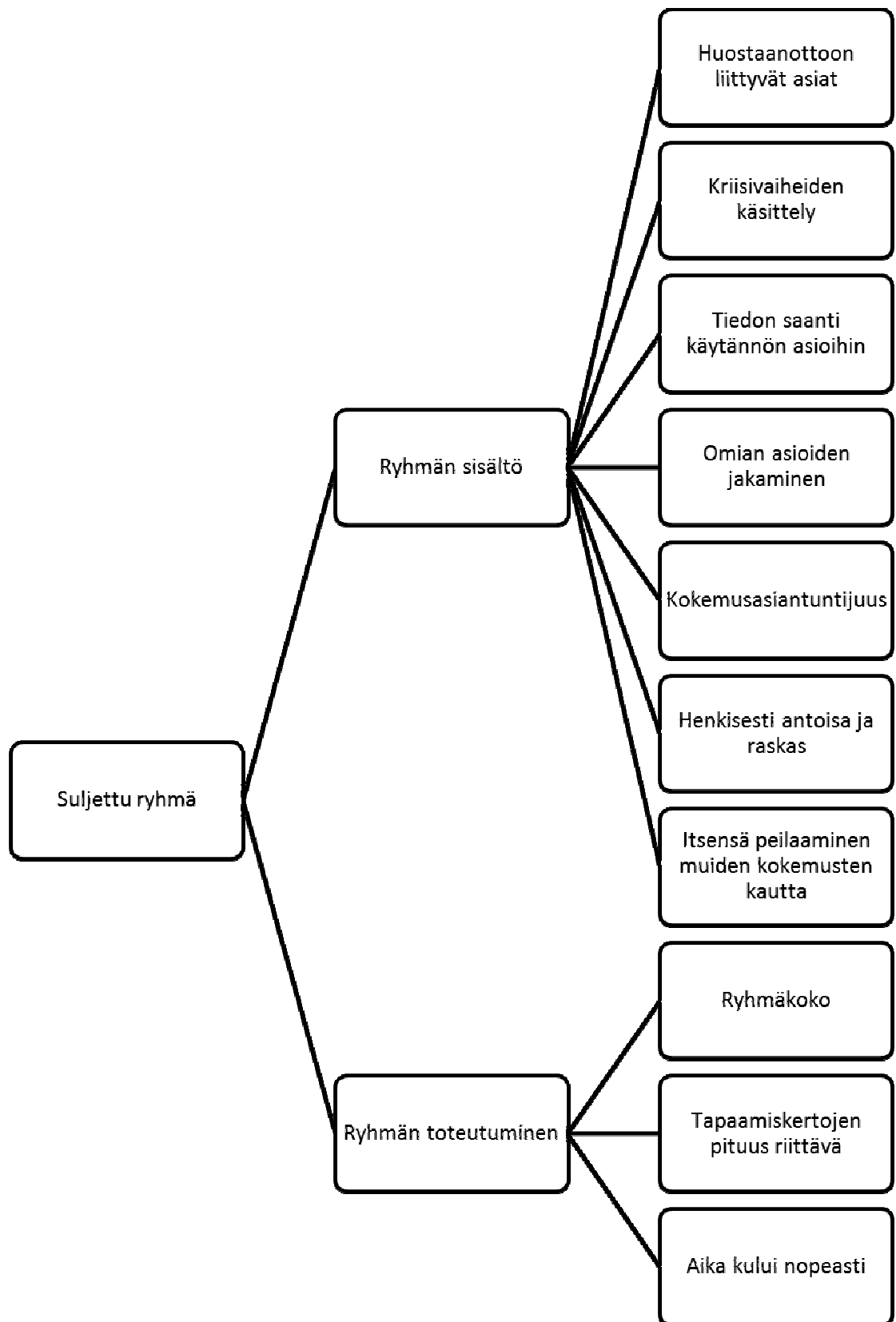
Minä niinkö sillä lailla sain, mutta ei ne jääneet kuitenkaa ystäviksi. Että jos josaki näki, ni saatto jäähä juttelmaa. (Haastattelu 4)

Ku me siinä ryhmässä oltii, ni tutustuttii ja sitte vapaa-ajallaki ystävystyttii. Mutta on siinä niitä ongelmakohtiaki. (Haastattelu 2)

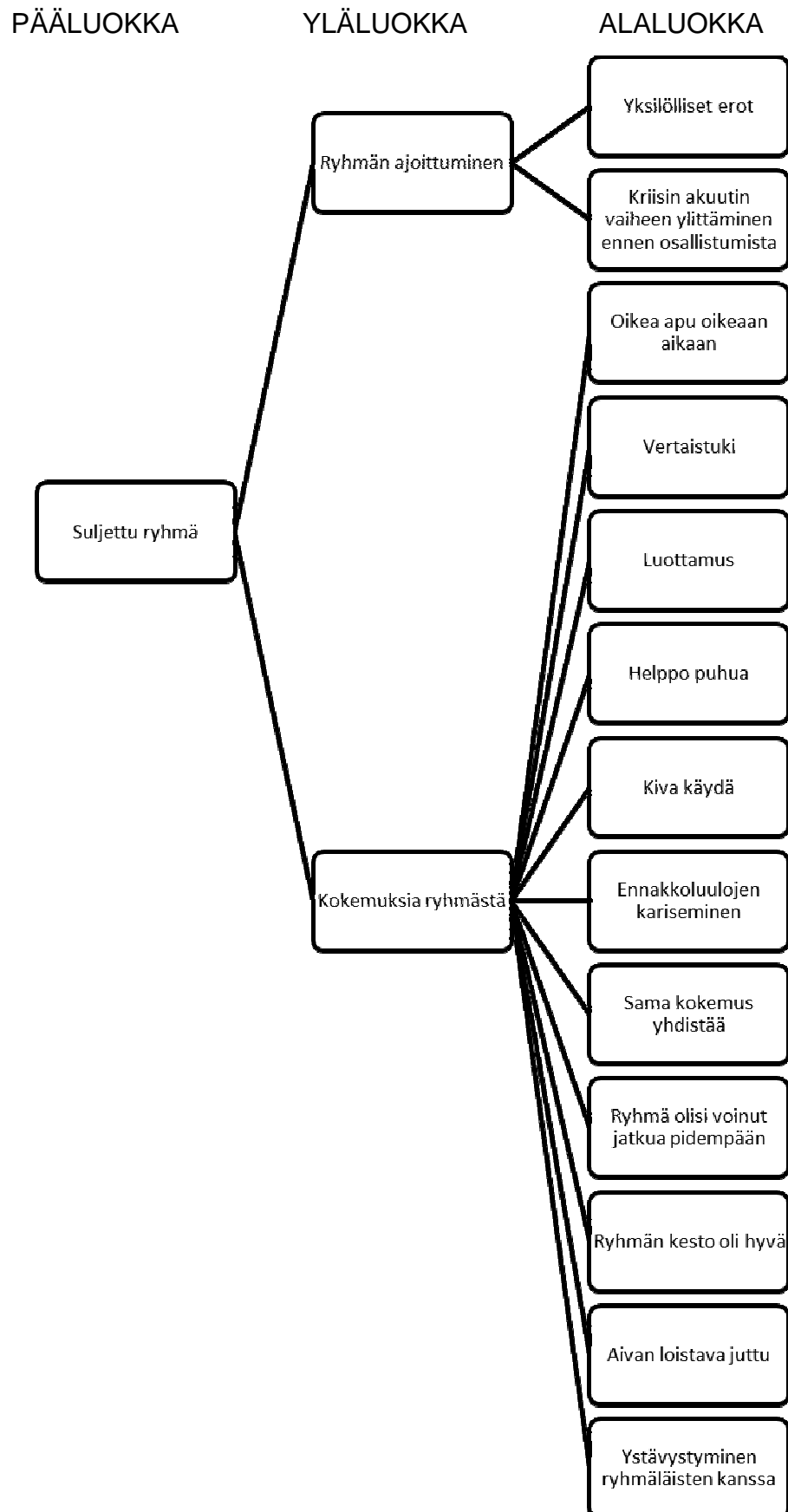
PÄÄLUOKKA

YLÄLUOKKA

ALALUOKKA

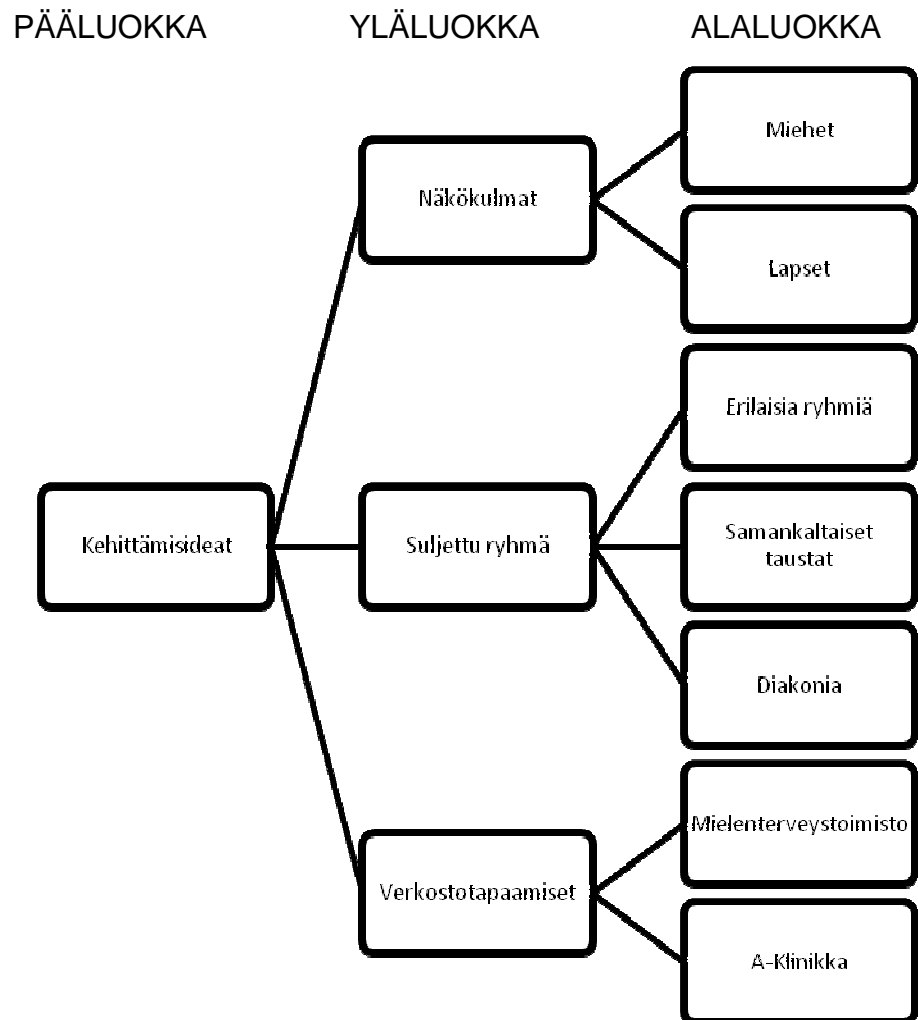
Kuvio 5. Kokemuksia suljetun ryhmän sisällön ja ryhmän toteuttamisesta.

Kuvio 6. Kokemuksia suljetusta ryhmästä sekä ryhmän ajoittumisesta huostaanoton tapahtuessa.

5.3 Kehittämisideat

Kehittämisideoita Hope-palvelun toteuttamiseen ei juurikaan ollut. Kehittämisideat tulivat hieman vaikeasti, lähestulkoon kaikki olivat sitä mieltä, että Hope-palvelua ei tulisi juurikaan muuttaa. Yksi kaipasi miehen ja lapsen näkökulmaa suljettuun ryhmään. Toinen haluaisi ryhmiä lisää ja niiden sisältö voisi vaihdella ryhmän tarkoituksen mukaan. Kolmas oli sitä mieltä, että samankaltaisuus suljetussa ryhmässä voisi olla tavoiteltavaa. Neljäs kertoi, että diakonia-työntekijän läsnäolo ryhmässä olisi toivottavaa. Viides kaipasi verkostotapaamisia muiden tuen tarjoajien kanssa.

Kuvio 7. Asiakkaiden antamat kehittämisideat.

6 TUTKIMUKSEN EETTISYYS

Henkilötietolain mukaan henkilörekisteriä käytetään ja siitä luovutetaan henkilötietoja tieteellistä tutkimusta varten sekä toimitaan niin, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille. Henkilörekisteri hävitetään ja sen tiedot muutetaan niin, ettei tiedon kohde ole niistä tunnistettavissa. (Henkilötietolaki 1999.) Opinnäytetyötä tehdessä toimittiin näiden periaatteiden mukaisesti. Näitä periaatteita noudatettiin opinnäytetyötä tehdessä. Ennen haastattelua tutkimuksen tekemiseen osallistuneille kerrottiin mitä saadulla aineistolla aiottiin tehdä, kuinka sitä säilytetään ja mitä sille tehdään, kun se on tullut tarpeettomaksi. Heille myös selvitettiin se, että vain tutkimuksen tekijät käsittelevät kerättyä aineistoa.

Monet eettiset kysymykset liittyvät tutkimuskohteeseen ja menetelmien valintaan (Kuula 2011, 11). Tutkijan tunnistaessa eettisten kysymysten ongelmallisuuden, on tutkimuksen tekeminen eettisesti asiallista. Tutkittavien ja tutkijan välillä ei tulisi olla sellaista suhdetta, joka voisi vaikuttaa tuloksiin millään tavoin. Sosiaalitytettä opiskelevat ovat kertoneet, että he ovat saattaneet joutua haastatteluaikana olemaan haastattelihoita, sosiaalityöntekijöitä sekä terapeutteja. (Eskola & Suoranta 2008, 52–56.) Tällaista tilannetta ei tutkimuksessa syntynyt, sillä tutkittavat pysyivät omissa rooleissaan. Tämän oletettiin osittain johtuvan kolmen haastateltavan aiemmista kokemuksista haastateltavana olemisesta.

Eettisyyteen liittyä haastatteluun tulevalle tiedottaminen ennakkoon mahdollisimman tarkasti haastattelussa käsiteltävistä asioista (Mäkinen 2006, 95; Viikka 2005, 38). Jokaisen haastattelun alkaessa esiin tuotiin se, että haastattelu nauhoitetaan ja vastaaminen on vapaaehtoista. Mikäli kysymys tuntui vaikealta, oli haastateltavalla oikeus olla vastaamatta esitettyyn kysymykseen. Niin kuin teemahaastattelu- kappaleessa on mainittu, tutkimukseen osallistuvilla korostettiin, että heidän anonymiteettinsä säilyy.

Tutkimuksessa on noudatettava ihmisarvon kunnioittamisen periaatetta: ”On väärin aiheuttaa vahinkoa tai loukata tutkittavaa riippumatta tutkimuksen tarkoi-

tuksista. Tutkimuksen eettisten kysymysten tarkastelussa on kaksi mahdollista lähtökohtaa: seuraamiseksi näkökulman mukaan teon sallittavuus riippuu sen seurauksista, ja velvolliseksi mukaan teon oikeellisuuden tai vääryyden voi ratkaista joidenkin kiinnitteiden normien tai sääntöjen mukaan seurauksista välittämättä”. Se, mitä hyötyä tai haittaa tutkittaville tutkimuksesta on, kuuluu peruskysymyksiin siitä, miten heidän tutkimuksen luottamuksellisuus ja yksityisyytensä turvataan ja miten ollaan johdattelematta tutkittavia harhaan. (Eskola & Suoranta 2008, 56.)

Arkaluonteisten tietojen kanssa tutkijan täytyy selvittää itselleen kuinka paljon hän tarvitsee niitä. Onko tiedon tuoma lisä niin arvokas, että on oikeus puuttua ihmisen yksityisyyteen? Tutkittaville on kerrottava riittävästi informaatiota tutkimuksen luonteesta ja tavoitteista sekä korostaa vastaamisen vapaaehtoisuutta. Tietojen käsittelyyn liittyy kaksi keskeistä käsitettä: luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Yhteenvetona voidaan kuitenkin sanoa mitä arkaluontoisempi asia, sen tiukemmin on anonymiteetti suojattava. (Eskola & Suoranta 2008, 56–57.)

Tutkittavalla henkilöllä on ehdoton oikeus valita vapaasti, osallistuuko hän tutkimukseen. Tämä tarkoittaa myös sitä, ettei ketään saa tutkia salaa. Tutkittavalla on milloin tahansa oikeus perua osallistumisensa, ja toisaalta tutkijalla on oikeus, ja mikäli tutkittavalle uhkaa koitua haittaa, myös velvollisuus, perua tutkittavan osallistuminen. Kaikkien ihmisten oikeus yksityisyyteen on perustavanlaatuisuinen ja ylittää tutkijoiden oikeudet, kuten tieteen vapaudenkin. Tutkija on velvollinen luopumaan tutkimuksesta, joka saattaisi loukata ihmisoikeuksia. (Mäkinen 2006, 147; Kuula 2006, 80–87.)

Tutkittavan suostumus on ehdoton edellytys henkilökäsitteilylle tutkimuksessa. (Henkilökäsitteily: ylös otetut tiedot henkilöstä) Henkilötietojen käytön tulee olla perusteltua siinä määrin, että käytetään vain tutkimuksen toteuttamisen kannalta välttämättömiä henkilötietoja. Kaikkia henkilötietoja sisältäviä tutkimusaineistoja käsitteleviä tutkijoita, myös opiskelijoita, sitoo vaitiolovelvollisuus, josta on säädetty henkilötietolaissa (henkilötietolaki 1999). Yleensä vai-

tiolovelvollisuuden voisi sanoa olevan itsestään selvä osa tutkijoiden ammat-tietiikkaa – sen kanssa harvemmin syntyy ongelmia (Mäkinen 2006, 147–148).

Tutkimuksen teon periaatteellisena lähtökohtana on aina luottamuksellisuus. Tutkijan on tärkeää pysyä roolissaan eikä ryhtyä sosiaalityöntekijäksi. Tutkija voi joutua tutkimusta tehdessään eettisesti ongelmallisten tilanteiden eteen tutkittavistaan paljastuvien tietojen vuoksi, mutta käytännössä hänen vaitiolovelvollisuutensa on lähes ehdoton. Vaitiolovelvollisuuden rikkominen on paitsi lainvastaista, myös tutkimuseettisesti ongelmallista, sillä se voi vaikuttaa haitallisesti tutkijoiden maineeseen ammattikuntana, johtaa luottamuksen menettämiseen ja näin vaikeuttaa tulevien tutkimusten suorittamista. Eettisesti hyväksyttävän, luotettavan ja uskottavan tutkimuksen tulisi sisältää huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä sekä kunnioittavaa näkemystä muita tutkijoita ja heidän töitään kohtaan (Mäkinen 2006, 148–149; 172–173).

7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Hirsjärvi ja Hurme (2010, 184) kertovat, että haastatteluaineiston luotettavuus on riippuvainen sen laadusta. Haastatteluihin varauduttiin huolehtimalla nauhuriin mukaan varapatterit, ja opeteltiin niiden käyttö ennen haastattelutilanteita. Haastattelussa mukana oli haastattelurunko ja haastattelutilanne luotiin tutkimukseen osallistuneille mukavaksi ja luontevaksi. Haastattelutilanteet koettiin onnistuneiksi. Luotettavuuteen vaikutti tekijöiden kokemattomuus haastattelijoina, mutta haastattelutaitojen huomattiin parantuvan haastatteluiden edetessä.

Haastatteluaineisto litteroitiin pian yksilöhaastatteluiden jälkeen. Luotettavuutta parantaa se, että aikaa oli hyvin paneutua tutkimukseen ja tulosten arviointiin. Aineistoon perehdyttiin useaan kertaan, josta löydettiin tutkimukselle merkitykselliset asiat. Tutkijan rooleissa pidättäytyttiin koko prosessin ajan ja tekemiset ja toimintatavat perusteltiin. Tulosten samankaltaisuus loi myös lisää luotettavuutta. Tutkimus koettiin tärkeäksi, koska usein huostaanotettujen lasten vanhemmat kokevat jäävänsä heitteille. Tämän vuoksi Hope-palvelun antama tuki on ensiarvoisen tärkeää.

Haastatteluun valikoitui asiakkaita, joiden asiakkuus on kestänyt vähintään kuusi kuukautta, ja jotka ovat osallistuneet suljettuun ryhmään. Tämä sen vuoksi, jotta he osaisivat vastata kysymyksiin ja heillä olisi kokemusta tutkittavasta asiasta.

Palautetta haettiin opinnäytetyön tilaajilta siitä, onko työ menossa oikeaan suuntaan ja saadaanko sellaisia tuloksia joita työn tilaajat tarvitsivat. Lähteistön käytössä tärkein kriteeri oli luotettavuus ja tämän vuoksi käytettiin myös vanhempaa materiaalia. Tutkimuksen luotettavuutta lisää ennakkohaastattelu, joka tehtiin ensin ja sen perusteella muutoksia haastattelurunkoon ei tarvinnut tehdä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSHAASTEET

Opinnäytetyössämme päädyimme seuraaviin johtopäätöksiin.

1. Tutkimukseen osallistuneet kokivat Hope-palvelun asiakkuuden erittäin positiiviseksi ja voimaannuttavaksi. Lisäksi asiakkuus antoi tunteen oman elämän tärkeydestä sekä tunteen vanhemmuuden jatkumisesta huostaanoton jälkeen.
2. Tutkimukseen osallistuneet kokivat suljetussa ryhmässä tullessa autetuiksi ja tuetuiksi. Ryhmän sisältö oli yhtä aikaa antoisa sekä raskas, mutta siitä huolimatta voimaannuttava.

Opinnäytetyöstä nousi jatkotutkimushaasteita. Ensimmäiseksi jatkotutkimushaasteeksi esitetään ensitiedon antaminen Hope-palvelusta syntymävanhemmille jo huostaanottoa valmisteltaessa, heidän ollessa vielä lastensuojelun avohuollon asiakkaina.

Toiseksi jatkotutkimushaasteeksi esitetään diakoniatyöntekijän mukana oloa Hope-palvelun ohella. Tuloksista ilmeni, että diakoniatyö nähtäisiin hyvänä lisänä Hope-palvelun rinnalla. Eroa ei ollut siinä, kuinka merkitykselliseksi vastaaja koki uskonnon elämässään.

9 POHDINTA

9.1 Pohdintaa opinnäytetyön johtopäätöksistä ja tuloksista

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata asiakkaiden kokemuksia asiakkuudessaan Hope-palvelussa huostaanoton uhan tai huostaanoton tapahtumisen jälkeen. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa Hope-palvelulle tietoa asiakkaiden kokemuksista ja tällä tavoin antaa Hope-palvelulle mahdollisuus kehittää toimintaansa. Opinnäytetyö tuotti tuloksia siitä, minkä vuoksi asiakkaat ovat asiakkuutensa aloittaneet, kuinka he ovat sen kokeneet ja kuinka sitä voisi kehittää. Tulokset hyödyttävät opinnäytetyön tilaajaa, Hope-palvelua. Opinnäytetyön perusteella heillä olisi mahdollista kehittää tarjoamaansa palvelua.

Tulosten perusteella Hope-palvelun asiakkuus koettiin erittäin tärkeäksi ja voimaannuttavaksi asiaksi asiakkaiden elämässä. Tämä lisäsi heille oman elämän tärkeyttä, sekä muistutti siitä, että vanhemmuus jatkuu vielä huostaanoton jälkeenkin. Suljettu ryhmä nousi yllättäen suureen merkitykseen jokaisessa haastattelussa. Tämä ryhmä ei ollut meillä teemahaastattelussa mukana, mutta tietoa siitä tuli kuitenkin erittäin runsaasti. Tämä kertoo siitä, että tutkimukseen osallistuneet kokivat vertaistuen merkityksen erittäin suurena.

Tulosten perusteella voidaan ehdottaa Hope-palvelulle yhteistyötä diakoniatyön kanssa, esimerkiksi suljetun ryhmän yhteydessä. Tuloksissa ilmeni myös, että asiakkaan muu tukiverkosto voisi olla verkostotapaamisissa toisinaan mukana. Jäätiin käsitykseen, että muun verkoston ei välttämättä ole mahdollista olla mukana lastensuojelun verkostopalavereissa, lukuun ottamatta mielenterveystoimistoa sekä A-klinikkaa.

Huostaanottoon on monia syitä, ja aina ensimmäisenä ajatellaan luonnollisesti lapsen kokemaa tuskaa vanhemmuuden kriisiytyessä syystä tai toisesta. Tämän opinnäytetyön tekemisen ja opintojen myötä olemme oppineet ymmärtämään syvällisemmin sen, että tämänkaltaisissa tarinoissa on aina jotain muuta syvemmällä. Vanhempien omat lapsuuden kokemukset ovat osaltaan yksi teki-

jä, jotka saattavat vaikuttaa tällaisen tilanteen syntymiseen. Sosionomit pystyvät tarjoamaan vanhemmille tukea vetämällä esimerkiksi erilaisia aiheeseen liittyviä ryhmiä.

Opinnäytetyön tekeminen syvensi ymmärrystä huostaanoton kokeneiden vanhempien kohdalla. Opintojen aikana jouduttiin pohtimaan omaa äitiyttä sekä vanhemmuutta ja se on hetkittäin ollut raskasta. Osaltaan oman vanhemmuuden läpikäyminen helpotti haastatteluiden toteuttamista ja vanhempiin suhtautumista. Ihminen pystyttiin näkemään helpommin kaiken sen takana, ketä huostaanotto koskettaa. Tässä tulee muistaa kuitenkin se, että osa huostaanotoista johtui lapsen omasta käyttäytymisestä ja vanhemman voimattomuudesta sen edessä. On tilanteita joihin ei muuta ratkaisua ole.

9.2 Opinnäytetyön suhde aiempiin tutkimuksiin

Vertailtaessa opinnäytetyötä muihin Hope-palvelulle tehtyihin tutkimuksiin saatiin osoitus siitä, että yhä edelleen vanhemmuuden tuki huostaanoton tapahduttua on riittämätöntä.

Ensimmäisen opinnäytetyön Hope-palvelun ollessa vielä projekti toteutti Kumpulainen, Kurvinen ja Mustonen (2006). Heidän tavoitteenaan oli kuvata Hope-projektissa mukana olleiden asiakkaiden kokemuksia projektista ja sen vaikutuksista asiakkaiden elämään. Kumpulainen ym. saivat tulokseksi työssään sen, että Hope-projekti tuki asiakkaiden elämänhallintaa kokonaisvaltaisesti. Yhtäläisyyksiä löytyi työn tarkoituksesta ja tavoitteesta, sekä myös tuloksista. Erityisen suureen rooliin Kumpulainen ym. nostivat vertaistuen merkityksen tulosten perusteella. Vertaistuen merkitys näkyi suurena myös tämän opinnäytetyön tuloksissa. Poikkeavuutena tuloksissa tähän työhön nähden Kumpulainen ym. saivat läheisten tarjoaman tuen, kun tässä työssä taas läheisten tuki oli olematonta. Työntekijöiden antama tuki nousi merkitykselliseen arvoon, kun julkisen sektorin tuki koettiin puutteelliseksi. Vastaavanlaisia tuloksia on nähtävissä tässäkin työssä. Kehittämistoiveita ei Kumpulainen ym. saanut haastateltaviltaan.

Aiempien tulosten mukaan (Luokkanen & Veckman 2008) tuen tarve riippuu monista eri tekijöistä. Tällainen tulos saatiin todennettua myös tässä opinnäytetyössä. Edelleen Luokkanen ja Veckman toteavat, että naiset kokivat jääneensä yksin huostaanottotilanteessa. Heidän opinnäytetyössään ilmeni myös se, että viranomaisten läsnäoloa haluttiin välttää. Vertailtaessa yhtäläisyyksiä löytyy tähänkin työhön, ja ne ovat seuraavanlaiset; syntymävanhemmat olisivat kaivanneet enemmän apua tunteidensa käsittelyyn, sekä sen tiedon saamiseen, etteivät he ole yksin huostaanottotilanteessa. Vertaistuen merkitys näkyy myös molemmissa töissä. Tässä työssä tutkimukseen osallistuneista melkein kaikki haastateltavat nostivat vertaistuen saamisen erittäin tärkeäksi osaksi eheytymisprosessiaan huostaanoton jälkeen. Yhtenäistä opinnäytetöissä oli myös työntekijöiden antaman tuen kokeminen toimivana ja tarpeellisena. Lisäksi omaan vanhemmuuteen saatu tuki Hope-palvelussa nousi myös tärkeäksi tulokseksi molemmissa töissä.

Hanna Määttä (2009) sai toteuttamansa opinnäytetyön tulokseksi sen, että tutkimukseen osallistuneet kokivat yksilö- ja ryhmätapaamiset toisiaan tukeviksi toiminnoiksi. Sama tulos on nähtävissä tämänkin työn tuloksissa. Määttä on työssään paneutunut erityisesti yksilö- ja ryhmätapaamisten sisältöön, kun tässä työssä perehdyttiin yleisemmällä tasolla käyntien sisältöön. Samankaltaisuutta on löydettävissä kuitenkin ryhmäkäyntien sisällöstä, joka oli huostaanottoon liittyvien kokemusten ja tuntemusten jakaminen ja huostaanoton läpikäyminen kriisinä.

Tuovinen-Kakon (2011) tekemän tutkimuksen mukaan luottamus ja hyvä yhteistyö syntyy silloin, kun syntymävanhemmilta kysytään mielipiteitä lapsiin kohdistuvissa asioissa. Tällaisesta kokemuksesta puhuivat myös opinnäytetyöhön osallistuneet haastateltavat. He kokivat, että suhde sijaisvanhempiin oli avoimempi silloin, kun syntymävanhempien mielipiteitä kuunneltiin.

Strengin opinnäytetyö selvittää miten sijaishuollossa olevien lasten vanhemmat kokevat vanhemmuutensa. Hän toteaa, että useat äidit kokivat syyllisyyden tunteita huostaanoton tapahduttua vaikka he ymmärsivät, että se oli lapsen edun mukaista. Sekä Strengin, että tämä opinnäytetyö tukee sitä asiaa, että huos-

taanotto on vanhemmalle ja lapselle aina suuri kriisi. Jaetusta vanhemmuudesta oltiin yhtämieltä siitä, että se helpottaa tilannetta sekä äidin, että lapsen kannalta. Yhtäläistä löytyi myös siinä, että Strengin opinnäytetyö toi esiin sen, että jokainen vanhempi kokee vanhemmuutensa tärkeänä vaikka lapsi ei kotona asuisikaan.

LÄHTEET

- Alaja, Kristiina 2007. Kasvun keskellä – Elämää murrosikäisen vanhempana..
Kristiina Ajala ja Kotimaa-Yhtiöt Oy / Kirjapaja.
- Eskola Jari & Suoranta Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino Tampere. 8. Painos (1. p. 1998).
- Foster, Donna 2008. Building a positive relationship with birth parents. Views on foster care and adoption in North Carolina. *Fostering perspectives* 13 (1), 4. Viitattu 20.3.2014.
<http://www.fosteringperspectives.org/fpv13n1/FPv13n1-web.pdf>.
- Goodman, Denise 2009. Building a bridge- Strengthening connections between parents and foster parents. *Rise* (13), 3. Viitattu 20.3.2014.
http://www.risemagazine.org/PDF/Rise_issue_13.pdf
- Heino, Tarja 2001. Sijoitukset sukulaisperheisiin lastensuojelussa. Stakesin julkaisu.
- Henkilötietolaki 1999/523, 22.4.1999. Viitattu 10.3.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>.
- Hermanson, Elina & Martsola, Riitta 2006. (Toim.). Aikuinen vanhemmuus – katoavan kasvatuksen jäljillä. Helsinki: Kirjapaja Oy
- Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula 2009.. Tutki ja kirjoita. Kariston Kirjapaino Oy. 15., uudistettu painos.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2010. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hughes, Daniel A. 2011. Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. Toimivuutta kasvatukseen. Tampere: PT-Kustannus.
- Kalliorinne, Kaisu 2014. Kuntoutusohjaaja, Hope-palvelu. Oulu. Sähköpostiviesti 10.2. Vastaanottaja Marika Hätälä. Tuloste tekijän hallussa.
- Kalliorinne, Kaisu 2013. Kuntoutusohjaaja, Hope-palvelu. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 1.–30.11.
- Kaulio, Pia & Uotila, Merja 2009. Äiti ei jätä. Pia Kaulio, Merja Uotila & Minerva Kustannus Oy.

- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Liisa Keltikangas-Järvinen & WSOY.
- Ketola Jari 2008. Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. PS-Kustannus. WS Bookwell Oy.
- Kivinen, Sanna; Hägglund, Hanna; Kujala, Virpi; Söderholm, Pia 2012. Sini-nauhaliitto Ry. Voikukkia –vertaistukiryhmät. Opas sijoitettujen lasten vanhempien vertaistukiryhmien perustamiseen ja ohjaamiseen. Suomen kasvatusta ja perheneuvontaliitto ry. Painotalo Repe Oy.
- Klap Kaija 2005. Perheen merkitys sijoitetun lapsen kuntoutumisprosessissa. Teoksessa Laaksonen, Sari & Kemppainen, Martti (Toim.) Oljista, risuista vai tilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 9.11.2013. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22968/Strong_Noora.pdf?sequence=1.
- Koivukangas, Johanna 2002. Kodin ihmissuhteet. Kuuluuko ääni, löytyykö keinot? Teoksessa Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla (Toim.) 2002. Perhe ja vanhemmuus - Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Kujala, Virpi 2003. Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet. Sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnan opas. Helsinki: Painohäme Oy.
- Kumpulainen, Sari; Kurvinen, Terhi & Mustonen, Anne 2006. Viranomaisroolista vapaata tukea elämänhallintaan lastensuojelun asiakasperheille. Asiakkaiden kokemuksia HOPE –Projektista. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Pohjoinen. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden koulutusohjelma; sosiaalialan koulutusohjelma ja diakoniatyöntekijän virkakelpoisuus.
- Kylmä, Jari & Juvakka Taru 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Lastensuojelulaki 2007/417. 13.4.2007. Viitattu 8.2.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#P32>.
- Laurila, Anja 2003. Toivo ja Ilona. Raportti lastensuojeluprojekteista. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. B Raportteja 16. Helsinki: Multiprint Oy.

- Lehmonen, Minna 2013. Vastaava kuntoutusohjaaja, Hope-palvelu. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 1.–30.11.
- Luokkanen, Tanja & Veckman, Raisa 2008. Huostaanotettujen lasten äitien etävanhemmuuden tukeminen Oulun diakonissalaitoksen Säätiön HOPE –projektissa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak pohjoinen. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 20.2.2014. http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Lisatyt/a36e8d_DiakPohjoinen_Luokkanen_Veckman_08.pdf
- Manninen, Nina 2001. Vanhemmaksi vanhemman paikalle – sijaisvanhempien kokemuksia tehtävästään. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu –työ.
- Mattila, Kati-Pupita 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. PS-Kustannus. Jyväskylä.
- Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Kustannusosakeyhtiö Tammi 2006. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Määttä, Hanna 2009. Lastensuojeluperheiden kokemuksia yksilö- ja ryhmämuotoisen tuen yhdistämisestä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Pohjoinen. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Nevalainen, Vesa 2005. Aikuinen ja lapsi – Kasvatuksesta voi selvitä hengissä. Vesa Nevalainen & Edita Publishing Oy.
- Oulun kaupunki 2013. Sosiaali- ja perhepalvelut. Ajankohtaista. 16.9.2013. Viitattu 14.2.2014. http://www.ouka.fi/oulu/sosiaali-ja-perhepalvelut/ajankohtaista/-/asset_publisher/2fVr/content/id/4051739.
- Oulun kaupunki. ilman aikaa. Sosiaali- ja perhepalvelut. Lastenkodit. Viitattu 8.2.2014. <http://www.ouka.fi/oulu/sosiaali-ja-perhepalvelut/lastenkodit>.
- Pitkänen, Miia 2011. Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja nro 26.
- Räty Tapio 2012. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 2. painos- Edita publishing. Bookwell Oy.
- Sinkkonen Jari a. 2001. Lapsen puolesta. Juva 2001 WS Bookwell Oy. WSOY 2001.

- Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. 1. Painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Sinkkonen, Mirja b. 2001. Äidiksi lapselleni. Mirja Sinkkonen kirjapaja Oy. Helsinki: 2001..
- Sosiaaliportti 2013. Lastensuojelun käsikirja. Huostaanotto. Päivitetty 8.11.2013. Viitattu 22.11.13. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/>.
- Streng, Noora 2010. Sijaishuollossa olevien lasten vanhempien kokemuksia vanhemmuudesta. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 24.3.2014. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22968/Streng_Noora.pdf?sequence=1
- Suljetun keskusteluryhmän sisältöalueita 2013. Powerpoint. Hope-palvelu. Viitattu 8.2.2014.
- Suomen Uusperheiden Liitto ry 2014. Huttunen, Jouko 30.8.2011. Sosiaalinen vanhemmuus uusperheissä. Päivitetty 21.1.2013. Viitattu 16.4.2014. <http://supli.fi/sosiaalinen-vanhemmuus-uusperheessa-2/>.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2014. Lastensuojelu 2012. Tilastoraportti 30/2013, 25.11.2013. Viitattu 5.1.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/lasten_sosiaalipalvelut/lastensuojelu.
- Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuovinen-Kakko Tarja 2011. Äitien kokemuksia huostaanotoista ja sen jälkeisestä elämästä. Lisensiaatin työ. Lapin yliopisto. Viitattu 22.1.2014 <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=256bcb0f-da57-4060-bf5d-a3437a17dbfe>.
- Vilkkä, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Väyrynen, Sanna 2006: "Multa on viety se kaikesta tärkein..." Äitiys ja leimattu identiteetti huume kuvioissa. Teoksessa Nätkin, Ritva (toim.): Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Juva: PS- kustannus.

LIITE 1: ENNAKKOKYSELY

Haastattelu – ennakkokysely

Taustatiedot

Ikä

Elämäntilanne

HOPE:en hakeutuminen

Milloin tullut asiakkaaksi

Mitä kautta tullut asiakkaaksi

Minkälainen elämäntilanne projektiin tultaessa

Miten HOPE on vaikuttanut elämään

Miltä tuntuu olla projektissa mukana

Onko mukanaolosta ollut hyötyä perheen elämäntilanteelle

Oletko saanut tarpeeksi tukea/millaista tukea tarvitset

Missä näkisit itsesi ilman HOPEa

Onko HOPE:lla vaikutusta elämään tulevaisuudessa

LIITE 2: TEEMAHAASTATTELU

Teema 1

Mikä sai sinut päättämään, että lähdet HOPE-palveluun mukaan?

Tyytyväisyys asiakkuuteen

- Mitkä ovat odotuksesi HOPE-palvelusta?
- Kuinka olet kokenut saamasi avun?
- Miten voisi kehittää?
- Onko tukenut lähiverkostoa?
- Millaisia muutoksia olet asiakkuuden myötä havainnut?
- Kuinka koet suljetun keskusteluryhmän antavan tukea?
 - o Miten sitä voisi kehittää?

Teema 2

Biologisten ja sijaisvanhempien suhde / suhteen kehittäminen /kehittyminen

- Millaiseksi kuvailisit suhdettasi sijaisvanhempiin?
- Onko asiakkuus vaikuttanut tähän?
- Miten ja millaista kehitystä on tapahtunut?
- Mitä mieltä olet sijaisvanhempien ja syntymävanhempien tapaamisesta HOPElla?

Teema 3

Seurakunnan tuki huostaanoton aikana

- Oletko saanut tukea seurakunnasta?
- Kuinka hyvin olet tietoinen seurakunnan tarjoamista palveluista?
- Oletko hyödyntänyt niitä?
- Onko ollut hyötyä/haittaa?
- Kuinka olet kokenut/kuinka kokisit diakonisen tuen HOPE-palvelun rinnalla?

Teema 4

Lapsen ja vanhemman välinen suhde

- Onko suhteesi lapseen muuttunut? Millä tavoin?
- Oletko huomannut lapsessa muutosta sinun ja sijaisvanhempien suhteen muutoksen myötä? (kaipaa muutosta/tarkennusta/täsmennystä)